

مقاله پژوهشی:

رویکرد آینده پژوهانه در ترسیم سناریوهای مدیریت و هدایت راهبردی افکار

عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

حسین ابراهیمی کوشالی؛ غلامرضا گودرزی؛ حسین ساری؛ محمد مهدی ذوالفقارزاده^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۰۴

چکیده

بینش جدیدی که سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ برای مدیران تصمیم‌گیر حوزه‌های امنیت اجتماعی، رسانه و سیاست‌گذاری فرهنگی ایجاد می‌کند، موجب تقویت تفکر راهبردی شده و از غافل‌گیری در برابر پدیده‌های آینده پیشگیری می‌کند. مسئله اصلی این پژوهش، تبیین ابعاد و شرایط پیچیده مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران با رویکرد آینده‌نگری است. ماهیت پژوهش حاضر کیفی است و هدف اصلی آن، به دست آوردن بینش جدید در مورد مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران برای رسیدن به رهیافت صحیح در مقابل این پدیده مهم اجتماعی است. از این رهگذر با استفاده از قابلیت‌های روشی علم آینده‌پژوهی و دانش و تجربه خبرگان این حوزه، مهم‌ترین بازیگران عرصه، شناسایی و معرفی شده‌اند. علاوه بر این، کشف عوامل موثر بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران در یک افق ده ساله، پیشران‌های کلیدی و عدم قطعیت‌های اصلی این عرصه هم از دستاوردهای ارزشمند تحقیق محسوب می‌شوند. در این پژوهش علاوه بر شناسایی و تحلیل سناریوهای پنجگانه «زندگی در جهنم»، «طلاق عاطفی»، «آتش زیر خاکستر»، «پدر سالار» و «زندگی شیرین می‌شود»، چهار شگفتی‌ساز مهم در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ معین شد که در صورت وقوع هر یک از آنها، شرایط جامعه به کلی دچار تحول شده و سناریوها نیازمند بازنویسی مجدد خواهند شد.

کلید واژه‌ها: سناریونگاری، مدیریت افکار عمومی، هدایت افکار عمومی، جامعه ایران، آینده‌پژوهی

۱. دانشجوی دکتری، نویسنده مسئول، رایانامه: h.ekoosha@gmail.com

۲. استاد دانشگاه امام صادق (ع)

۳. دانشیار دانشگاه صدا و سیما

۴. دانشیار دانشگاه تهران

رویکرد تمدنی غرب در فضای رسانه‌ای و مناسبات اجتماعی کشورهای هدف، بر اساس ارزش‌های بنیادین خود مبنی بر اصالت منافع تنظیم شده و مدیریت افکار عمومی جوامع بشری برای کسب همین منافع شکل می‌گیرد. با دانستن این مفهوم راهبردی، نیازمند آن خواهیم بود که دیدگاه اسلامی و انقلابی امامین انقلاب اسلامی را در عرصه هدایت افکار عمومی بشناسیم و با رویکرد قرآنی، جامعه انسانی و مخاطبین پیام‌های وحیانی را تحلیل کنیم. طبق آموزه‌های قرآنی و دیدگاه امامین انقلاب اسلامی، تمام آنچه لازمه رشد و تکامل جامعه بشری است در قالب معارف وحیانی و اسلامی وجود دارد.^۱ بنابراین متولیان هدایت افکار عمومی موظفند تا جامعه را با این معارف آشنا سازند و با این هدف‌گذاری، مدیریت و هدایت افکار عمومی، فرایندی اعتقادی خواهد بود. بنابراین سوال اصلی پژوهش این است که مجموعه‌های انقلابی موثر بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰، چه فعالیت‌ها و رویکردهایی را می‌توانند در دستور کار خود قرار دهند؟

هدف اصلی این تحقیق، شناسایی سناریوهای محتمل عرصه مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران در یک افق ده ساله تعیین شده تا براساس آن مدیران فرهنگی و رسانه-ای جمهوری اسلامی بتوانند تصمیمات راهبردی، دقیق و به‌هنگام اتخاذ کنند.

اهمیت پرداختن به موضوع راهبردی مدیریت و هدایت افکار عمومی، در لزوم رساندن پیام‌های اصیل انقلاب اسلامی به همه افراد جامعه و بازخوانی این پیام‌ها برای نسل جدید و آینده‌ساز، به گونه‌ای که اثرات سوء تهاجم فرهنگی ناشی از نفوذ گفتمان‌های معارض را خنثی کند، آشکار می‌شود. این اهمیت زمانی بیشتر خود را نشان می‌دهد که با فقدان آثار علمی و پژوهشی در عرصه مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه با رویکرد آینده-پژوهی و توجه به ظرفیت‌های این علم مواجه می‌شویم.

به همین دلیل، برنامه‌ریزان فرهنگی و رسانه‌ای کشور، فاقد هرگونه سناریوهای روشن و عملیاتی در مسیر هدایت افکار عمومی جامعه بوده و در عمل ناگزیر به در پیش گرفتن رویه

۱ امام سیدعلی حسینی خامنه‌ای: « ما وظیفه داریم مردم خودمان را هدایت بکنیم » (بیانات در ۱۳۸۸/۶/۱۶)

۲ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا (انسان، ۳)

انفعالی در قبال تهاجم فرهنگی دشمنان نظام جمهوری اسلامی شده‌اند. بنابراین بدنه اجتماعی در یک جنگ شناختی مستمر، شاهد تلفات و ریزش‌های قابل توجهی از بین عموم مردم کشور و به‌ویژه نسل جوان شده است.

در این فعالیت نوآورانه و بی بدیل تلاش شده تا پنجره‌ای نو در شیوه حل مسائل راهبردی حوزه فرهنگی اجتماعی با رویکرد آینده پژوهانه گشوده و به مقوله بسیار راهبردی مدیریت و هدایت افکار عمومی، که امروزه به یکی از مهم‌ترین ابزارهای حکمرانی اسلامی تبدیل شده، آینده‌نگرانه پرداخته شود. در این پژوهش با بهره‌گیری از انواع روش‌های کیفی و کمی، نسبت به کشف عوامل موثر بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران در یک افق ده‌ساله، پیشران‌های کلیدی و عدم قطعیت‌های اصلی این حوزه اهتمام شد. بدون تردید، این فعالیت آینده‌پژوهانه، گامی متهورانه در عرصه مدیریت راهبردی آینده‌نگر محسوب خواهد شد؛ چراکه در آن از ابزار قدرتمند سناریونویسی در حل مسائل پیچیده علوم اجتماعی استفاده شده است.

پژوهشگران امیدوارند که استفاده از تجارب ارزشمند این پژوهش، زمینه لازم برای تبیین و ارائه راه‌حل‌های طیفی در مسائل پیچیده اجتماعی را برای اساتید و دانشجویان حوزه مدیریت راهبردی با رویکرد آینده‌پژوهی فراهم کند.

تعاریف، مبانی نظری و پیشینه

طی دو دهه‌اخیر؛ انتقال صحیح و اثربخش پیام‌های اصلی انقلاب اسلامی در قالب هدایت افکار عمومی، به‌واسطه‌ی تحریف‌ها، بدل‌سازی‌ها و افزودن پیرایه‌های نامناسب و همچنین ضعف برنامه‌ریزی راهبردی در حوزه‌های فرهنگی، گرفتار عدم قطعیت‌های جدی شده است. دشمنان انقلاب اسلامی با بهره‌گیری از ضعف‌های موجود و تکیه بر فناوری‌های نوین رسانه‌ای تلاش فراوانی برای شکل‌دهی و مدیریت افکار عمومی جامعه ایران براساس منافع نامشروع خود داشته‌اند. می‌توان ادعا کرد که رویکرد تمدنی غرب در فضای رسانه‌ای کشورهای هدف، بر اساس ارزش‌های بنیادین خود مبنی بر اصالت منافع با مدیریت افکار عمومی جوامع شکل می‌گیرد (ثبوت، ۱۳۸۳: ۳۴).

مبحث افکار عمومی به عنوان یک پدیده‌ی تازه و ناگهانی مطرح نشده است و در زمان‌های دور متفکران و سیاست‌مداران و هم‌چنین فلاسفه و نویسندگان، چه تصریحا و چه تلویحا به آن اشاره کرده‌اند.

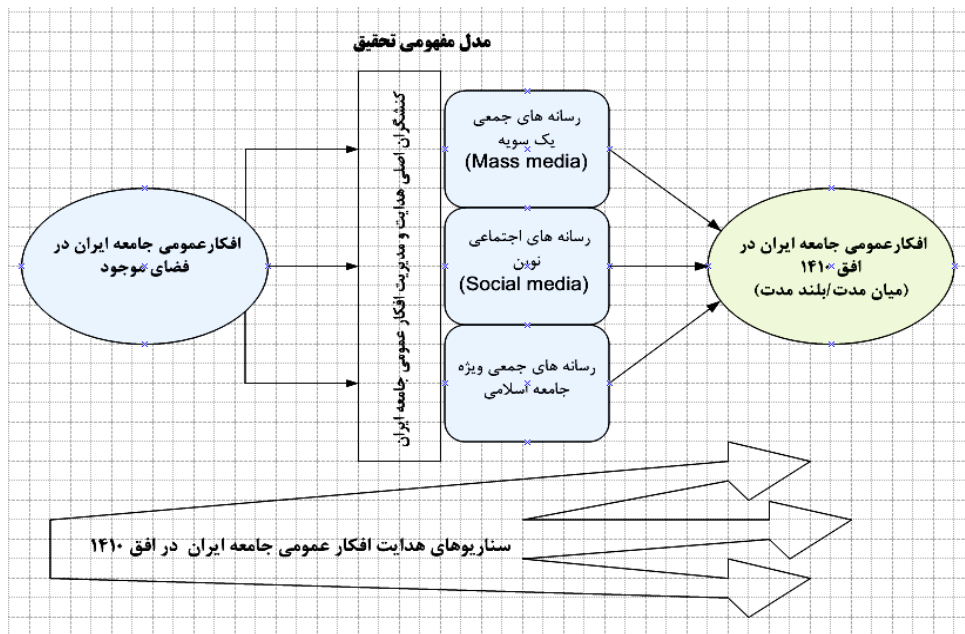
از قرون وسطا به بعد، رفته رفته مفهوم افکار عمومی بیشتر مورد توجه متفکران واقع می‌شود؛ چنان‌که «جان‌سالز بوری» آن را پشتوانه‌ی پارلمان و حکومت می‌داند. «ماکیاولی» نیز در کتاب «شهریار» خود به نقش و اهمیت افکار عمومی و ارتباط آن با حکومت اشاره کرده و می‌گوید: «جهان تحت سیطره‌ی افکار است» و «پاسکال» افکار عمومی را ملکه‌ی جهان و قدرت را پادشاه ستم‌گران می‌نامد. سرانجام در ۱۶۷۱م «ویلیام تمپل» افکار عمومی را بنیاد و اساس هر حکومتی برمی‌شمارد (تقوی، ۱۳۸۴: ۱۶۸). به بیانی دیگر؛ «افکار عمومی بخشی از تاریخ ملت‌هاست که در هر جامعه‌ای بر بستر قالب‌های ارزشی، اجتماعی و فرهنگی آن جامعه شکل می‌گیرد و تحول می‌پذیرد.» (زارعیان، ۱۳۸۶: ۱۵).

شناخت ارزش‌های مردمی از یک سو و پدیده‌های اجتماعی از سوی دیگر، مشاهده‌گر دقیق را بیشتر با زبان مشترک مردم یا «افکار عمومی» آشنا می‌کند (محمدی، ۱۳۹۴: ۱۶۳). در این تحقیق تعریف افکار عمومی، قضاوتی است که مورد قبول عامه مردم است که در این قضاوت جنبه عاطفی از جنبه استدلالی آن بیشتر است. بنابراین ممکن است غلط هم باشد ولی واقعی است. (فردرو، ۱۳۸۸: ۶۹). اگرچه عرصه‌ها و سطوح کاربری افکار عمومی متعدد و متفاوت است، اما حوزه سیاست و قدرت همواره تعلق و پیوستگی بیشتری با این مقوله احساس کرده‌است. شاید این مفهوم در بیان ناپلئون مبنی بر اینکه «حکومت را می‌توان با زور سرنیزه به دست آورد ولی برای حفظ آن ناچار باید به افکار عمومی تکیه کرد»، بهتر دانسته شود (شیرازی، ۱۳۸۳: ۱۲۰).

ظهور انقلاب اسلامی ایران در عصری که اداره‌کنندگان جهان بر مبنای تعاریف فوق‌الذکر از افکار عمومی، خود را متولی مدیریت افکار عمومی می‌دانستند، دریچه‌ای جدید بر روی این مفهوم گشود و حضرت امام‌روح‌الله با الگوی خاص خود در هدایت افکار عمومی، رویکرد نوینی را در این عرصه ارائه کرد (جمالی، ۱۳۸۸: ۸۶) که در دوران زعامت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تداوم یافته‌است. با دانستن این مفهوم راهبردی، نیازمند آن خواهیم بود

که دیدگاه اسلامی و انقلابی امامین انقلاب اسلامی را در عرصه هدایت افکار عمومی بشناسیم و با رویکرد قرآنی، جامعه انسانی و مخاطبین پیام‌های وحیانی را تحلیل کنیم. طبق آموزه‌های قرآنی، تمام آنچه لازمه رشد و تکامل جامعه بشری است، در قالب معارف وحیانی و اسلامی وجود دارد. بنابراین متولیان هدایت افکار عمومی جامعه موظفند تا جامعه را با این معارف آشنا سازند. بر این اساس تعریف ما از هدایت افکار عمومی برگرفته از آیات قرآن چنین است: «ارشاد و راه‌نمودن باورها و اعتقادات اکثریت افراد جامعه‌ی هدف برای ارتقاء سطح قضاوت عامه مردم، به گونه‌ای که در اثر آن؛ نشانه‌های یکتاپرستی، تسلیم بودن در برابر فرامین خدا و رسول، تقوا، خشیت، صبر، مراقبه نفس و انابه در فضای عمومی جامعه فراگیر شود.» این تعریف ناظر بر تکلیف برای همه سطوح جامعه اسلامی است و اوج این تکلیف در دوران حاکمیت نظام اسلامی رخ می‌نماید و بر این اساس امام معصوم (علیه‌السلام) (در دوران حضور) و ولی فقیه (در دوران غیبت امام معصوم) مکلف است تا ابزارها و ظرفیت‌های مختلف فرهنگی و رسانه‌ای را در مسیر تقویت رابطه توحیدی انسان و پروردگار بسیج کند.

رسانه‌های تراز انقلاب اسلامی و سایر فعالین فرهنگی هم مکلفند تا راهبردهای دقیق عملیاتی خود را برای کمک به هدایت افکار عمومی در شرایط پیچیده، متعارض و متعامل جامعه، تعیین و دنبال کنند. برای تحقق این هدف راهبردی آینده‌نگرانه، نظام اسلامی نیازمند داشتن سناریوهای دقیق هدایت افکار عمومی جامعه ایران است که در بخشی از این فعالیت پژوهشی به دنبال کشف آن‌ها هستیم. لازم به ذکر است که تعریف برگزیده این پژوهش برای سناریو بدین شرح است: «سناریو؛ تصویری همراه با سازگاری منطقی نسبت به آینده از چشم‌اندازی ویژه و با ابزاری گسترده در حوزه روش‌شناسی، برای پرداختن به عدم قطعیت‌های آینده است.» (پدرام، ۱۳۹۷: ۱) نمودار مفهومی مسیر تحقیق در شکل (۱) نشان داده شده است.

شکل (۱): نمودار مفهومی مسیر تحقیق کشف سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

روش شناسی

در این تحقیق با استفاده از روش آمیخته در پارادایم اکتشافی به بررسی آینده‌های بدیل مسئله مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ پرداخته شد. بدین منظور، پس از مطالعه کامل پیشینه موضوع با استفاده از روش‌های کیفی مصاحبه عمیق، پیمایش و پانل خبرگی، کلیه عوامل، شگفتی‌سازها و پیشران‌های اثرگذار بر مسئله، شناسایی و اولویت‌گذاری شدند. سپس با بهره‌گیری از ظرفیت روش تحلیل اثرات متقابل^۱ و نرم‌افزار میک مک، مهم‌ترین پیشران‌های دارای عدم قطعیت را از دو منظر اثرگذاری و اثرپذیری تحلیل و در نهایت عدم قطعیت‌های کلیدی برای ایجاد منطق سناریویی شناسایی و سناریوها تعیین شدند.

در مرحله اول برای مصاحبه عمیق از جامعه خبرگان و نخبگان، ۱۲ نمونه به روش انتخاب هدفمند تعیین و مورد مصاحبه قرار گرفت تا به مرحله اشباع رسیدیم. این مجموعه

۱. Cross Impact Analysis

شامل ۴ نفر از مدیران ارشد و میانی دارای سابقه سیاست‌گذاری در رسانه ملی و آشنا با رسانه‌های نوین، ۲ نفر از اساتید جامعه‌شناس آشنا با مباحث هدایت و مدیریت افکار عمومی جامعه ایران، ۲ نفر از آینده‌پژوهان صاحب‌نظر در مبحث هدایت افکار عمومی جامعه ایران، ۲ نفر از متخصصین علوم سیاسی آشنا با حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران، ۱ نفر از متخصصین حوزه امنیت اجتماعی با گرایش افکار عمومی، و ۱ نفر از متخصصین حوزه اقتصاد ایران می‌شد که جملگی با مقوله رسانه و افکار عمومی آشنا بودند. مصاحبه‌ها تا رسیدن به مرحله اشباع ادامه یافت.

در مرحله دوم با پیمایش نظرات خبرگان، جهت شناسایی پیشران‌های اصلی حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران، ابتدا میزان اثربخشی و اهمیت عوامل شناسایی شده را با کمک پرسشنامه تعیین شد و این فعالیت با اخذ نظرات ۱۵ متخصص حوزه رسانه و افکار عمومی که به روش هدفمند تعیین شدند، انجام شد. در ادامه با هدف تعیین تأثیرات هر یک از عوامل شناسایی شده بر سایر عوامل، ماتریس تأثیر متقابل طراحی و از همان متخصصین و خبرگان نظرخواهی شد تا در قالب جداول سنجش اثرات متقابل، پیشران‌های اصلی و عوامل اثرگذارتر و بر مقوله هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ شناسایی شدند.

این پژوهش از ۴ گام اصلی در مسیر تحقق اهداف خود بهره برده که به ترتیب عبارت بودند از:

۱. برای تبیین چگونگی شکل‌گیری و جهت‌دهی افکار عمومی جامعه ایران و همچنین یافتن و توصیف عوامل اثرگذار بر آن، کتب، مقالات، پروژه‌ها و تحقیقات مرتبط با موضوع بررسی و از روش پژوهش اسنادی استفاده شد.

۲. برای تحلیل و اکتشاف عوامل اصلی اثرگذار بر هدایت و مدیریت افکار عمومی جامعه ایران و کنشگران اصلی این حوزه از روش مصاحبه‌ی عمیق با نمونه‌های مشمول جامعه‌ی آماری تحقیق استفاده شد.

۳. برای شناسایی و تعیین سطح اثرگذاری پیشران‌های کلیدی تحقیق، از ترکیب دو روش پرسشنامه و ماتریس‌های تأثیر متقابل استفاده شد. نتایج حاصل از جمع‌آوری نظرات

خبرگان با استفاده از نرم افزار میک مک بررسی شده و تحلیل نهایی در مورد عدم قطعیت‌های اصلی حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران ارائه شد (کاسو، ترجمه رستمی، ۱۳۹۶: ۷۹).

۴. برای تعیین سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ از روش^۱ GBN (پدرام، ۱۳۹۳: ۵۷) مبتنی بر عدم قطعیت‌های کلیدی شناسایی شده استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

مهم‌ترین بازیگران عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

عرصه هدایت افکار عمومی در همه جوامع بشری و از ابتدای خلقت، عرصه حضور دو گروه مخالف بوده و خواهد بود. گروهی شامل مصلحان و موحدان هستند که در مقابل ایشان گروه منافقان و مشرکان قرار دارند.

در این شرایط می‌توانیم بازیگران اصلی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ را به شرح ذیل دسته‌بندی کنیم؛

لازم به توضیح است که در جوامع توحیدی و به‌طور خاص ایران اسلامی، علاوه بر رسانه‌های معمول در همه جوامع، رسانه‌هایی برای انتقال پیام‌های هدایت‌بخش وجود دارند که مختص به جوامع اسلامی بوده و نظایر آنها را در جوامع غیراسلامی نمی‌بینیم. بهره‌مندان از این ابزارها در مسیر هدایت افکار عمومی جامعه ایران جزو بازیگران مهم این عرصه به‌شمار می‌آیند:

امام جامعه اسلامی: جامعه اسلامی ایران به‌طور رسمی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در مسیر حاکمیت یک نظام توحیدی قرار گرفت و براین اساس، بیش از چهار دهه است که رهبری جامعه در عصر غیبت امام زمان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و به نیابت از حضرت، برعهده فقیهی جامع شرایط قرار گرفته است. باور عمومی شیعیان امیرالمومنین علی علیه السلام بر آن است که مجرای هدایت الهی در جامعه، وجود مقدس امام معصوم و در دوران غیبت ایشان، رهبری است که جامع شرایط مورد نیاز باشد. این

باور و عقیده عمومی در سطح جامعه سبب می‌شود تا امام و رهبر به‌عنوان مجرای انتقال هدایت الهی به افراد جامعه، مهم‌ترین نقش را در هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ ایفا کند.

ائمه جمعه: یکی از اجتماعات مهم مسلمانان، نماز جمعه است که به‌طور هفتگی در همه شهرهای ایران اسلامی برگزار می‌شود و هزاران هزار نفر در آنها شرکت می‌کنند. مطالبی که در خطبه‌های نماز جمعه عنوان می‌شود، علاوه بر اینکه مورد استفاده حاضرین قرار می‌گیرد، به‌وسیله رسانه‌های ارتباط جمعی هم در سطح گسترده‌ای منتشر می‌شود. امام جمعه در این جایگاه ویژه می‌تواند براساس منویات ولی فقیه و نائب امام زمان (عج)، مردم منطقه را راهبری کرده و یکی از مهم‌ترین بازیگران عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران باشد.

ائمه جماعات: ائمه جماعت مساجد شهرها و روستاهای ایران اسلامی می‌توانند با فعالیت‌های اثربخش در عرصه هدایت افکار عمومی مردم محل خود، ایفای نقش کنند. مساجد در ایران، شبکه وسیعی را تشکیل می‌دهند که وعاظ، خطبا و مبلغین روحانی حتی در دورافتاده‌ترین نقاط این سرزمین با توده مردم رابطه برقرار می‌کرده‌اند. در دهه پنجم از عمر شریف انقلاب اسلامی، شبکه مساجد کشور می‌توانند با هماهنگی ائمه جماعات، به‌صورت یک نهاد قدرتمند، نقش هدایتی برجسته‌ای را عهده‌دار شده و جوامع کوچک محله‌محور را در راستای منویات امام جمعه منطقه و ذیل سیاست‌های راهبری معظم انقلاب اسلامی هدایت کنند.

آیات عظام و مراجع تقلید: قدرت علما و مراجع تقلید در بسیج افکار عمومی در مقاطع مختلفی از تاریخ معاصر جهان اسلام، به ویژه در منطقه خاورمیانه واضح و مبرهن است. اساساً، شکل‌گیری اغلب جنبش‌های ضداستعماری و ضداستبدادی در ایران و منطقه مدیون نقش علمای اسلام و قدرت آنان در بسیج افکار عمومی می‌باشد. طی دو دهه اخیر تلاش بسیار زیادی صورت گرفته تا مرجعیت فکری جامعه از ید حوزه‌های علمیه و علمای دینی خارج شده و به‌جای دیگر منتقل شود؛ بنابراین هوشمندی برای یافتن

زمینه‌های هم‌افزایی بین علماء دینی جهت ایفای نقش اثربخش‌تر در حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران مهم است.

وعاظ، ذاکرین و مادحین ائمه معصومین(ع): امروزه با گسترش محافل دینی که شامل مساجد، حسینیه‌ها و هیئت‌های دینی می‌شوند، می‌توان گفت که ترکیبی از وعاظ و مداحان شکل گرفته که در کنار یکدیگر توانسته‌اند بر بخشی از افکار عمومی جامعه ایران اثرگذار شوند. بر این اساس مهم‌ترین رسالت وعاظ و مداحان در دهه آتی این خواهد بود که با ممزوج کردن شور و شعور حسینی، نقشی ماندگار در نگرش و سبک زندگی مخاطبان خود ایجاد کرده و در مسیر هدایت افکار عمومی جامعه ایران ایفای نقش جدی داشته باشند.

جریان‌های سیاسی مدافع اصول و ارزش‌های انقلاب و امام جامعه اسلامی: آن دسته از گروه‌های سیاسی که اصول و ارزش‌های انقلاب و امام راحل را بر پایه رهنمودهای رهبری معظم انقلاب اسلامی مبنای تحلیل‌های خود قرار داده و اتخاذ تصمیم سیاسی می‌کنند، جزو جریان‌های سیاسی مدافع اصول و ارزش‌های انقلاب و امام شناخته می‌شوند. این جریان‌های سیاسی بدون تردید یکی از مهم‌ترین بازیگران عرصه هدایت افکار عمومی جامعه اسلامی در افق ۱۴۱۰ خواهند بود.

رسانه ملی: یکی از مهم‌ترین بسترهای ارتباطی وابسته به نظام جمهوری اسلامی، رسانه ملی است. این سازمان بزرگ، با در اختیار داشتن ابزارهای گسترده رسانه‌ای در حوزه‌های رادیو، تلویزیون و برخی ابزارهای ارتباطی فضای مجازی امکان ایفای نقش موثر در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران را دارد.

ارتش‌های سایبری: با افزایش نقش سرویس‌های فضای مجازی در ارتباطات بین افراد جامعه ایران، بازیگران جدیدی وارد عرصه هدایت افکار عمومی شده‌اند. یکی از بازیگران فعال و اثرگذار بر عرصه افکار عمومی در فضای مجازی، ارتش‌های سایبری هستند. این اصطلاح بر تیمی از انسان و ربات گذاشته شده که ذیل مأموریت محتوایی و موضوعی تعیین شده، در بستر فضای مجازی تولید پیام کرده و تلاش می‌کنند بر افکار عمومی جامعه هدف اثرگذار شوند.

در حال حاضر دو گروه ارتش سایبری در فضای مجازی مورد استفاده ایرانیان، فعال هستند. گروه اول زیر نظر نهادهای فرهنگی امنیتی وابسته به جمهوری اسلامی، ضمن ارائه پیام‌های ارزشی و انقلابی با جریان‌سازی‌های رسانه‌ای طیف مخالف، مقابله می‌کنند. گروه دوم که زیر نظر ساختارهای اطلاعاتی و امنیتی ائتلاف عبری - غربی - عربی فعالیت می‌کنند، در مسیر تضعیف پایه‌های اعتقادی و ارزشی مردم حرکت کرده و تلاش می‌کنند جامعه ایران را نسبت به کارآمدی و شایستگی نظام جمهوری اسلامی دچار تردید کنند.

جریان‌های سیاسی غیرانقلابی و موافق هژمونی تمدن غرب: جریان‌های سیاسی فعال در داخل نظام جمهوری اسلامی سیر تحولی عجیب‌انگیزی را طی کرده‌اند. بخشی از این گروه‌ها که به مرور با ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی فاصله زیادی گرفته بودند در فضای مبارزه مسلحانه قرار گرفته و در عمل طی چهل سال گذشته از ساختار احزاب سیاسی خارج شدند. بخشی هم مدافع ارزش‌ها و اصول انقلاب ذیل منظومه فکری امامین انقلاب اسلامی مانده و به فعالیت خود ادامه دادند.

اما بخش سومی هم وجود دارند که با وجود تفاوت دیدگاه جدی نسبت به منظومه فکری ولی جامعه در اداره امور و نزدیکی مشرب فکری به شیوه‌های حکمرانی غرب لائیک، هیچگاه از مرز مخالفت نظری عبور نکرده و تلاش کرده‌اند تا در چارچوب قانون اساسی نقش اپوزسیون نظام ولایی را داشته باشند. این گروه‌های سیاسی به واسطه مشی رهبر معظم انقلاب اسلامی در تحمل دیدگاه مخالف، نه تنها سرکوب نشده‌اند، بلکه با اپوزسیون‌نمایی، توانسته‌اند در مقاطع مدیدی از عمر انقلاب اسلامی در رأس قوای مقننه و مجریه حضور یافته و بازیگر اثرگذاری بر مقوله هدایت افکار عمومی جامعه ایران باشند.

سلبریتی‌ها: با گسترش ابزارهای تفریح و سرگرمی در جامعه ایران و تمایل به رفاه بیشتر طی سه دهه اخیر، صنعت سینما و تلویزیون سبب شد تا برخی از افراد جامعه همچون بازیگران و فعالان تلویزیون و سینما، بازیگران فوتبال و آواز خوان‌ها که هنر سرگرم کردن مردم را داشتند بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و از این منظر توجه سیاست‌مداران را جلب کنند. از آنجائی که اکثر افراد این طیف که به آنها سلبریتی گفته می‌شود، خود تربیت یافته صنایع سرگرم‌کننده تولید شده توسط نظام غرب بودند، تفکر و

سبک زندگی شان با معیارها و شاخص‌های آن تمدن هماهنگ‌تر بوده است. حدود یک دهه اخیر با تحریک سیاستمداران، سلبریتی‌ها در ایران به کنش‌گران سیاسی و اجتماعی تبدیل شده و با توجه به قرابت فکری که با جریان‌های سیاسی غیرانقلابی و موافق هژمونی تمدن غرب دارند، عموماً به‌عنوان پیاده نظام این جریان‌ها ایفای نقش کرده‌اند و پیش‌بینی می‌شود در دهه آینده هم در همین مسیر حرکت کنند.

شاخ‌های فضای مجازی (اینفلوئنسرها و استریمرها): طی یک دهه اخیر، سرویس‌های متنوع فضای مجازی با ترکیب دو مولفه جذاب ارتباط آسان و سرگرمی توانستند نسل نوجوان و جوان جوامع مختلف را مسحور خود کنند. اینفلوئنسرها یا شاخ‌های فضای مجازی افرادی هستند که به بهانه‌های مختلف همچون هنجارشکنی گفتاری، هنجارشکنی اخلاقی، خودنمایی‌های منزجر کننده و یا خودنمایی‌های برانگیزاننده و امثال این روش‌ها، سعی می‌کنند تا جمع زیادی از مخاطبان فضای مجازی را به پیچ‌های خود کشانده و خود را پرمخاطب نشان دهند. این وضعیت برای آنها نوعی تشخیص در فضای مجازی ایجاد کرده است. این ظرفیت جزء زمینه‌های تازه کشف شده برای اثرگذاری بر افکار عمومی جامعه ایران توسط سیاست‌مداران محسوب شده و پیش‌بینی می‌شود طی دهه آتی بیشتر مورد بهره‌برداری سیاسیون قرار گیرد.

استریمرها هم جزء جلب توجه کنندگان جدید فضای مجازی ایران هستند که در مقولاتی همچون استریم بازی‌های رایانه‌ای، استریم فیلم، استریم قطعات جذاب نمایشی و امثال آن فعال بوده و ضمن گزارش کردن لحظات در حوزه‌های تخصصی به‌طور ضمنی نسبت به برخی از مسائل سیاسی و اجتماعی ایران، ابراز نظر کرده و بر افکار مخاطبین خود اثرگذار می‌شوند.

شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان خارج از کشور: یکی از نخستین بسترهای انتقال پیام که توسط مخالفین نظام جمهوری اسلامی راه‌اندازی شد شبکه‌های ماهواره‌ای با پخش برنامه فارسی از خارج ایران بودند. این شبکه‌ها از اساس با مفهوم هدایت افکار عمومی با رویکرد قرآنی بیگانه بوده و هدف راهبردی‌شان مقابله با آن است. طی دو دهه اخیر برنامه‌ریزان نظام سلطه باتمركز بر تغییر گرایشات و سبک‌زندگی مردم مسلمان ایران، از

انواع تکنیک‌های رسانه‌ای برای تخریب مولفه‌های هدایت در افکار عمومی مخاطبان ایرانی خود استفاده کرده‌اند.

دولت ایالات متحده آمریکا: از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، دولت آمریکا به دو دلیل، با نظام جمهوری اسلامی ایران دشمنی ورزید و تاکنون هر دو سبب همچنان برقرار است. نخست آنکه ایران به عنوان یکی از مستعمره‌های راهبردی آمریکا در منطقه، درآمدهای سرشار نفتی خود را بی دریغ در خدمت صنایع آمریکایی و اروپایی قرار داده بود و با انقلاب این وضعیت متحول شده بود. علاوه بر این، ایران اسلامی منادی نظام حکومتی خاصی بود که در صورت موفقیت می‌توانست کل منطقه و حتی جهان را بر علیه هژمونی نظام سلطه به سردمداری آمریکا، متحول کند. همین دلایل باعث شده تا در تمامی بحران‌های پیش روی ملت ایران اعم از تحریم‌های اقتصادی، تهاجم فرهنگی، آسیب‌های اجتماعی و محدودیت‌های سیاسی در سطح بین‌الملل، ردپای این دولت، آشکار شود. طبیعتاً در جنگ رسانه‌ای و تلاش برای فریب افکار عمومی جامعه ایران در مقابل انوار هدایت هم نقش دولت آمریکا بسیار واضح بوده و بازیگر مهمی به‌شمار می‌آید.

رژیم صهیونیستی و سرشاخه‌های شبکه بهائیت مستقر در حیفا: با توجه به قدرت لابی صهیونیستی در سطح منطقه و جهان، می‌توان ادعا کرد که در کلیه بحران‌های برساختی برای ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی تعاملی راهبردی بین این رژیم و دولت آمریکا وجود دارد. این بحران‌سازی مداوم شامل فریب افکار عمومی جامعه ایران در مسیر مخالف هدایت‌های امام جامعه اسلامی هم شده و این رژیم را به بازیگری مهم تبدیل می‌کند. علاوه بر رژیم صهیونیستی باید به جامعه رهبران بهائی مستقر در شهر حیفا هم به‌عنوان گروهی از بازیگران عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران توجه کرد؛ زیرا این افراد ارتباطات خاصی که با هم‌کیشان خود در داخل ایران دارند و می‌توانند به‌صورت هسته‌های پنهان درون جامعه، در مسیر تخریب مولفه‌های هدایت فعال شوند.

مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

فارغ از اینکه پارادایم حاکم بر فضای ارتباطی جامعه ایران در دهه آینده چه خواهد بود، بررسی روندها و رویدادهای آقابل پیش بینی و همچنین شناسایی شگفتی‌سازهای عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ می‌تواند زمینه‌های لازم برای تدوین سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران را فراهم کند (متولی، ۱۳۸۴: ۹۰).

مهم‌ترین و نخستین گام برای کشف پیش‌ران‌ها و عدم قطعیت‌های کلیدی هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ شناسایی مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر این حوزه با استفاده از روش PEST در سطوح چهارگانه «سیاسی و امنیتی»، «اقتصادی»، «فرهنگی و اجتماعی» و «علم و فناوری» با بهره‌گیری از دانش و تجربه خبرگان است. مهم‌ترین عوامل موثر بر افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ که از مصاحبه عمیق با تعدادی از خبرگان عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران حاصل شده به تفکیک چهار حوزه مذکور ارائه می‌شود:

عوامل علمی و فناورانه مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق

۱۴۱۰

– روند رو به رشد فناوری‌های نوین رسانه‌ای در حوزه باندپهن^۴ بسیاری از نظریه پردازان و صاحب نظران علوم اجتماعی و دانش رسانه معتقد هستند که با کمک رسانه‌های جمعی و رسانه‌های نوین می‌توان در بدیهیات ذهنی افراد جامعه به‌ویژه در فواصل بین نسلی، تغییر ایجاد کرد و این کارکرد رسانه‌ها می‌تواند موجب تغییرات مهم در افکار عمومی یک جامعه به‌خصوص آن بخش از افکار عمومی که بر پایه ارزشها و هنجارهای اجتماعی از ماندگاری بالاتری برخوردار هستند بشود. فناوری‌های نوین در فرآیند شکل‌گیری افکار عمومی جامعه ایران نقش مهمی ایفا می‌کنند که این ایفای نقش در دو سطح قابل رصد است (عیوضی، ۱۳۸۸: ۴۹).

۱ trends
 ۲ events
 ۳ wild cards
 ۴ Broadband

۱) روابط بین فردی مردم در جامعه ۲) روابط بین حاکمان و مردم.

تداوم روند روبه رشد استفاده از فضای مجازی و فناوری‌های رسانه‌ای این حوزه نشان می‌دهد که صاحبان بسترهای فنی این سرویس‌ها در سال‌های آتی قدرتمندترین بازیگران عرصه افکار عمومی جوامع خواهند بود. به نظر می‌رسد مهم‌ترین محل چالش کشور در این حوزه طی دهه آینده وضعیت شبکه ملی اطلاعات باشد.

– روند تحولی سیاست‌ها و فناوری‌ها در حوزه رسانه‌های پخش جمعی: رسانه‌های

جمعی همچون رادیو و تلویزیون با تمرکز بر چند اصل ذیل همچنان در فضای اجتماعی ظهور و بروز خواهند داشت و تلاش می‌کنند مرجعیت رسانه‌ای خود را حفظ کنند:

- توسعه برنامه‌های پخش زنده و ایجاد زمینه توجه همزمان اعضای جامعه به یک مسأله؛
- افزایش کیفیت ابزارهای رسانه‌ای ارائه‌کننده خدمات صوت و تصویر با ورود به مقوله‌هایی همچون هولوگرام، تصاویر چند بعدی، صفحه نمایش‌های بسیار با کیفیت؛
- تمرکز بر هنجارها و فرهنگ‌های بومی – محلی؛
- انعکاس دیدگاه‌ها و نظرات رسمی مسئولان و کارگزاران کشور در مواجهه با مسائل مختلف جامعه و همچنین انعکاس نقطه نظرات مهم بدنه اجتماعی به حاکمان و کارگزاران.

– روند رو به رشد فناوری ربات‌های هوشمند: ۱) روند رو به رشد استفاده از تکنولوژی

ربات‌های هوشمند در حوزه‌های ارتباطی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی فعال در فضای مجازی در دهه آتی می‌تواند یکی از عوامل موثر بر افکار عمومی جامعه ایران باشد.

– روند روبه رشد استفاده از فناوری هوش مصنوعی: ۲) این فناوری در سه سطح

کارکردی طراحی شده است که عبارتند از: ۱) کاهش حضور نیروی انسانی در فرآیندهای انتقال پیام رسانه‌ای با هدف افزایش سرعت و دقت برای متقاضیان دریافت منابع؛ ۲) افزایش قدرت تحلیل متن و اطلاعات حجیم‌در بسته‌های رسانه‌ای نوین؛ ۳) تولید محتواهای جهت دار و پر حجم با هدف تأثیرگذاری بر افکار عمومی جامعه هدف.

۱) Broadcast

۲) Smart robot

۳) Artificial Intelligence

۴) big data

– روند رو به رشد مصرف فناوری‌های پوشیدنی^۱: فراگیر شدن استفاده از فناوری‌های پوشیدنی طی دهه آتی در قالب دست‌بندهای جانبی دیجیتالی که همواره فرد هستند و یا به صورت تراشه‌های الکترونیکی در بدن افراد کاشته می‌شوند، می‌تواند امکان رصد و تحلیل رفتاری افراد جامعه ایران را در اختیار برخی از مراکز تحلیلی قرار دهد و زمینه اثرگذاری بر افکار عمومی جامعه ایران را فراهم کند.

– روند توسعه‌ای فناوری ذخیره سازی ابری اطلاعات^۲: این فناوری موجب می‌شود تا کاربران در یک ابر ارتباطی بزرگ خدمات و سرویس‌های مورد نظر خود را دریافت کنند و در عمل اطلاعات ناشی از این رفتار بهره‌برداران بر روی سخت افزارها و سرورهای شرکت‌های عظیم بین‌المللی متمرکز شده و در اختیار اینگونه شرکت‌ها قرار گیرد؛ بنابراین آنها صاحبان اطلاعات راهبردی در حوزه جهت‌دهی افکار عمومی خواهند بود.

– روند توسعه فناوری واقعیت افزوده^۳: این فناوری چند سالی است که متولد شده و به صورت روندی در حال توسعه است. این فناوری با افزودن عناصری محسوس به دنیای واقعی افراد ذهن و فکر آنها را تحت تأثیر قرار دهد. چنانچه در یک‌دهه آینده این فناوری توسعه یافته و در جامعه ایران فراگیر شود می‌تواند ابزاری کاربردی در حوزه هدایت و مدیریت افکار عمومی باشد.

– شبکه‌سازی بر پایه اینترنت اشیاء^۴: به نظر می‌رسد تحقق شبکه‌سازی بر پایه اینترنت اشیاء به نوعی شبکه‌سازی اذهان منتهی شود و دنیای جدیدی را خلق کند. می‌توان پیش‌بینی کرد که در صورت تحقق شبکه‌سازی ذهنی بر پایه اینترنت اشیاء امکان وجود چند افکار عمومی به صورت همزمان در چند پارادایم متفاوت فراهم شود که این پارادایم‌های مختلف با تکیه بر پلتفرم‌های مختلف رایج در جامعه امکان‌پذیر می‌شود.

۱ Wearable technology
 ۲ Cloud Storage Service
 ۳ Augmented Reality
 ۴ Internet of Things

- تسریع در روند فراگیری فناوری‌های همگرا (NBIC): بیش از دو دهه است که دانشمندان به دنبال بهره‌گیری همزمان از ظرفیت‌های چهار دانش «فناوری نانو»، «فناوری زیستی»، «فناوری اطلاعات» و «فناوری علوم شناختی» هستند تا به‌عنوان پیشران فناوری‌های همه‌جانبه بشری عمل کنند. تسریع در این روند می‌تواند به نتایج عجیبی برسد و امکان عملیاتی در دست گرفتن اختیار انسان‌ها و جوامع انسانی به دست صاحبان این دانش بیفتد. اگر چنین تحول علمی رخ بدهد می‌توان گفت که یکی از مهم‌ترین شگفتی‌سازهای فناوری‌ها در حوزه مدیریت افکار عمومی رخ داده است و در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران، فعالیت‌ها به شدت پیچیده خواهد شد.

- فناوری محاسبات کوانتومی^۵: این فناوری بر اساس تحلیل فرآیندهای مغز انسان بناشده و می‌خواهد عملکرد پیچیده مغز انسان را تحلیل کرده و در نهایت کنترل ذهنی انسان‌ها را به دست آورد. این فناوری در صورت موفقیت، قطعاً تحولی اساسی در مدیریت و هدایت افکار عمومی جوامع بشری ایجاد خواهد کرد. این پدیده در صورت تحقق در یک دهه آینده قطعاً شگفتی‌ساز عرصه مدیریت و هدایت افکار عمومی خواهد بود.

- روند رو به رشد حضور ایران در فضا و تسلط بر فناوری فضاپایه: روند روبه رشد صنعت هوافضای کشور در سال‌های اخیر می‌تواند طی دهه آینده، حضور دانش بنیان ایران اسلامی را در فضا امکان‌پذیر کند. بخشی از این حضور می‌تواند به توسعه توانمندی‌های رسانه‌ای کشور و بهره‌گیری از ماهواره‌های تخصصی برای ارسال و دریافت سیگنال‌های رادیویی، تلویزیونی و دیتا منجر شود. این موفقیت به‌شدت بر موضوع هدایت افکار عمومی جامعه ایران اثربخش خواهد بود.

۱) nano-technology
 ۲) Bio-technology
 ۳) IT Technology
 ۴) Cognitive science
 ۵) Quantum Computing

- فناوری ارسال گسترده پیام برای انسان‌ها بدون نیاز به ابزارهای گیرنده: این فناوری هم در صورت تحقق در یک دهه آینده می‌تواند انقلابی را در عرصه ارتباطات ایجاد کرده و یک شگفتی‌ساز برای حوزه هدایت افکار عمومی محسوب شود.

- توقف خدمات اینترنتی به جامعه ایران توسط نظام‌سلطه: نشانه‌های ضعیفی قابل رصد است که امکان دارد نظام‌سلطه با توجه به سیاست‌های خصمانه‌اش نسبت به ملت ایران مانع ارائه خدمات اینترنتی به جامعه ایران شود.

در جدول (۲)؛ مجموعه عوامل شناسایی شده در حوزه علم و فناوری که ظرفیت تأثیر ملموس بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی ده سال آینده را دارند قابل مشاهده است.

شکل (۲): عوامل علمی و فناورانه مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی ایرانیان در افق ۱۴۱۰

گویه	کد	لایه موضوعی
روند رو به رشد فناوری‌های نوین رسانه‌ای (Broadband)	۰۱۰۲۰۱	علم و فناوری
روند تحولی سیاست‌ها و فناوری‌ها در حوزه رسانه‌های جمعی (Broadcast)	۰۱۰۲۰۲	
روند رو به رشد فناوری ربات‌های هوشمند (Smart robot)	۰۱۰۱۰۳	
روند رو به رشد فناوری تبدیل زبان‌های مختلف به صورت برخط	۰۱۰۲۰۴	
روند رو به رشد استفاده از فناوری هوش مصنوعی (Artificial Intelligence)	۰۱۰۲۰۵	
روند رو به رشد مصرف فناوری‌های پوشیدنی (Wearable technology)	۰۱۱۰۰۶	
روند رو به رشد حضور گسترده ایران در فضا و تسلط بر فناوری فضاپایه	۰۱۱۰۰۷	
روند توسعه‌ای فناوری ذخیره سازی ابری اطلاعات (Cloud Storage Service)	۰۱۱۰۰۸	
روند توسعه فناوری واقعیت افزوده (Augmented Reality)	۰۱۰۲۰۹	
شبکه‌سازی بر پایه اینترنت اشیاء (Internet of Things)	۰۱۰۱۱۰	
تسریع در روند همگرایی فناوری‌های همگرا (NBIC)	۰۱۱۰۱۱	
فناوری محاسبات کوانتمی (Quantum Computing)	۰۱۰۱۱۲	
فناوری ارسال گسترده پیام برای انسان‌ها بدون نیاز به ابزارهای گیرنده	۰۱۰۲۱۳	
توقف خدمات اینترنتی به جامعه ایران توسط نظام‌سلطه	۰۱۰۱۱۴	

عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق

۱۴۱۰

- روند تغییر وضعیت هرم جمعیتی جامعه ایران در دهه آینده: این تغییر وضعیت تنها در بخش کاهش جمعیت کلی کشور و افزایش سن عمومی جامعه به سمت پیر سالی نمی‌شود، بلکه با توجه به تنوع اقوام ساکن در جغرافیای کشور، تفاوت‌های مهمی در تحولات هرم جمعیتی اقوام و مذاهب ساکن در جغرافیای ایران رخ خواهد داد. به عنوان مثال نسبت مذهبی جامعه ایران در حال حاضر به صورت تقریبی شامل ۸۰ درصد شیعیان و ۲۰ درصد اهل سنت است که در واقع آن ۲۰ درصد تقریباً جملگی در مناطق مرزی کشور مستقر هستند و اتفاقاً روند جمعیتی بخش شرق نشین کشور از این جامعه برخلاف روند کلی جمعیت کشور، کاهش نشان نمی‌دهد و به مرور نسبت جمعیتی را در کشور تغییر خواهد داد. در مجموع هم افزایش میانگین سنی ایرانیان و هم تغییرات جمعیتی اقوام و مذاهب ساکن در کشور در دهه آتی، اثرات قابل توجهی بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران خواهد داشت.

- روند تغییر مراجع فکری نسل فعال جامعه ایران در دهه آینده: با توجه به اینکه در دهه آینده، مهم‌ترین و فعال‌ترین اعضای جامعه ایران، متولدین دهه‌های شصت و هفتاد و هشتاد هستند باید به این مسئله توجه داشت که مراجع فکری این نسل، تفاوت‌های جدی نسبت به مراجع فکری دهه‌های قبل از خود دارند. شناخت و کنترل این مراجع فکری اثرگذاری مستقیم بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی دهه آینده کشور خواهد داشت.

- روند تدریجی تغییر فرهنگی جامعه ایران مبتنی بر ادبیات غیررسمی رایج بین نسل جوان: این تغییرات ناشی از ادبیات رایج در بین نسل جوان برگرفته از نظام واژه‌گانی و تصویری متداول در فضای مجازی است. با فراگیر شدن زمینه ارتباطی جدید در فضای مجازی، بستر عرضه کلیدواژه‌های برساختی و همچنین تصویرسازی‌های نامتناسب با فرهنگ اصیل اسلامی و ایرانی فراهم شده است. طی یک دهه آینده و با افزایش میزان حضور جمعیت جوان نسل جدید در فرایندهای اجتماعی کشور که تاحدزیادی پرورش

یافته فضای مجازی هستند، اثرات این تغییرات فرهنگی بر افکار عمومی جامعه ایران فزاینده خواهد بود.

- روند تعمیق چالش‌های قومیتی و مذهبی: چالش‌های قومیتی و مذهبی در دهه آتی کشور را می‌توان یکی از عوامل مهم اثرگذار بر مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران دانست. به عنوان مثال بررسی روندهای اجتماعی نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از افکار عمومی جامعه اهل سنت کشور به شدت تابع ارشادات و رهنمودهای راهبران فکری خود بوده و این شرایط با توجه به ارتباطات فکری و ساختاری تعدادی از رهبران داخلی آنها با سران برخی کشورهای خارجی، در شکل دهی به افکار عمومی بخش‌هایی از جامعه ایران اثرگذار بوده و میزان اثرگذاری طی دهه آتی روندی افزایشی خواهد داشت.

- روند تضعیف امنیت روانی جامعه ایران: تداوم این روند را که ناشی از هجوم به دو سطح احساس امنیت داخلی و احساس امنیت خارجی می‌شود، می‌توان یکی از چالش‌های مهم آینده جامعه ایران دانست. آنچه که در نهایت از این چالش آشکار می‌شود؛ ایجاد شکاف عمیق بین داشته‌ها و خواسته‌ها است که گسترش این حس در درون جامعه ایران به ناامنی اجتماعی خواهد انجامید و بر مقوله هدایت افکار عمومی به شدت موثر خواهد بود.

- روند تغییر نسل مدیران و افراد اثرگذار بر عرصه تعاملات اجتماعی ایران: با توجه به کهولت سن بانیان انقلاب اسلامی و تغییر غیرقابل اجتناب نسل مدیریتی کشور در دهه آتی، روند این تغییرات را می‌توان به عنوان یکی از اثرگذارترین مولفه‌ها بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران دانست. این تغییر نسل، اگرچه می‌تواند فرصتی برای تحول مثبت در افکار عمومی جامعه باشد، اما چنانچه به درستی مورد توجه قرار نگیرد، به فرصتی ایده‌آل برای سوء استفاده دشمنان نظام اسلامی تبدیل خواهد شد.

- روند شکل‌گیری مدارس، دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه تحول‌گرا: تداوم این روند می‌تواند فرصت بسیار مناسبی برای رفع مشکلات ساختاری و نیروی انسانی مورد نیاز برای اداره بهتر جامعه ایران بر مبنای اهداف و آرمان‌های جمهوری اسلامی باشد. البته به موازات برنامه‌ریزی‌های انجام شده توسط فعالان عرصه فرهنگی و آموزشی جبهه انقلاب اسلامی، مخالفین تفکر اسلام انقلابی هم به اهمیت مراکز تولید فکر و تربیت نیروی انسانی

پی برده و در بخش مدارس، دانشگاه‌ها و حتی حوزه‌های علمیه داخل کشور برنامه‌ریزی‌های منسجمی انجام داده‌اند و رویکردی تحولی متناسب با اهداف خود را دنبال می‌کنند.

- روند رو به رشد غریزدگی اندیشمندان و دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی آموزشی: با توجه به اینکه نظریه‌ها و تئوری‌های مربوط به تمدن غرب در قالب بسته‌های منسجم و کاربردی تدوین و ارائه می‌شوند تا حد زیادی مورد توجه جامعه فرهیخته کشور قرار گرفته و تعلق خاطر ایجاد کرده است. چنانچه برنامه‌ریزی اساسی برای کنترل این روند شتابان صورت نپذیرد فاصله بین واقعیت‌ها و ادراک‌ها عمیق‌تر شده و وضعیت هدایت افکار عمومی جامعه ایران در دهه آینده بسیار پیچیده خواهد شد.

- روند رو به رشد جامعه قرآنی در ایران و توسعه فرهنگ تدبر در قرآن به صورت فراگیر: درک صحیح مفاهیم و دانش قرآنی برای پاسخ به مسائل روزمره افراد جامعه، مهم‌ترین رهیافت عملیاتی برای تحقق هدایت افکار عمومی جامعه ایران در دهه آینده خواهد بود. فعالیت‌های قابل توجهی طی سال‌های اخیر در کشور به‌ویژه در بین نسل جوان آغاز شده که به نظر می‌رسد به جریانی روندی تبدیل شده باشد. چنانچه این روند در دهه آینده به یک جنبش فراگیر منجر شود و در جامعه خبرگی کشور رسوخ کند، مبحث هدایت افکار عمومی جامعه ایران را به شدت متأثر خواهد کرد و به‌عنوان مهم‌ترین پیشران این حوزه عمل خواهد کرد.

- روند رو به رشد رقابت برای کسب مرجعیت رسانه‌ای در جامعه ایران: احساس نیاز و ضرورت برای ایجاد مراکزی که برای افکار عمومی جامعه ایران مرجعیت رسانه‌ای داشته باشند، بازیگران موثر بر جامعه ایران را به تلاشی مداوم برای کسب جایگاه مرجعیت رسانه‌ای واداشته است. پیش‌بینی می‌شود که در دهه آینده مجموعه‌های معظم رسانه‌ای به رقابت برای ایفای نقش مرجعیت اطلاعات و اخبار مورد نیاز افکار عمومی پردازند و با کسب این مرجعیت، خود را به‌عنوان بازیگران مهم عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران مطرح کنند.

- روند رو به رشد انتشار گسترده خبر جعلی و جعل عمیق مبتنی بر فناوری‌های نوین: یکی از ابزارهای مورد استفاده در جنگ روایت‌ها که تأثیر فراوانی بر حوزه هدایت و مدیریت افکار عمومی جامعه دارد، تولید و ترویج گسترده خبرهای جعلی و ایجاد موج-های اجتماعی لحظه‌ای با اهداف خاص است. متأسفانه با پیشرفت فناوری‌های ارتباطی از این ابزارها سوءاستفاده‌های زیادی صورت می‌گیرد. چنانچه این روند در دهه آتی سرعت بگیرد، هدایت افکار عمومی جامعه ایران با دشواری‌های زیادی مواجه خواهد شد.

- روند رو به رشد استفاده عموم از شبکه‌های اجتماعی در فضای رسانه‌ای جامعه ایران: روند اقبال روزافزون مردم ایران به استفاده از شبکه‌های اجتماعی؛ بازیگران بزرگ عرصه قدرت و حاکمیت را به بهره‌گیری بیشتر از تحلیل داده‌های به دست آمده از این شبکه‌ها ترغیب کرده است. بر این اساس رشد کمی و کیفی مراکز تحلیل داده‌های عظیم و در اختیار گرفتن بستر فعالیت‌های فضای مجازی با فعال‌سازی شبکه ملی اطلاعات کشور به موضوعی راهبردی برای متولیان هدایت افکار عمومی جامعه ایران تبدیل شده است.

- روند کاهش مدت زمان شکل‌گیری افکار عمومی حول یک موضوع خاص: با افزایش سرعت انتقال پیام و مواجهه جامعه با انبوهی از اطلاعات، چنانچه توجه عمومی به یک مسئله خاص جلب شود، پس از مدت کوتاهی این امکان وجود دارد که موضوع و مسئله‌ای دیگر جایگزین شود و افکار عمومی را به خود جذب نماید.

کاهش فاصله زمانی بین مطرح شدن مسائل در افکار عمومی با توجه به روند سرعت فناوری‌های ارتباطی در دهه آینده بسیار محتمل بوده و شرایط را برای هدایت افکار عمومی پیچیده‌تر می‌کند.

- روند رو به رشد بصیرت عمومی در فضای اجتماعی ایران: با توجه به اینکه جامعه ایران طی چهار دهه اخیر خود مرکز شدیدترین رویارویی‌های صاحبان قدرت برای اثرگذاری بر افکار عمومی خود بوده، به یک سطح قابل توجهی از بلوغ فکری و بصیرت عمومی رسیده است. این رشد فکری و بصیرت عمومی بر اساس روند فعلی در دهه آینده هم ادامه خواهد داشت. این رشد فکری از تجربه مداوم انواع پروژه‌های براندازی نظام

جمهوری اسلامی ایران توسط نظام سلطه جهانی و همچنین تجربه مدیریت حکیمانه رهبری انقلاب اسلامی و امدادهای مکرر الهی در بحران‌ها و دشواری‌ها حاصل شده است.

- روند رو به رشد تولید علم و دانش و رشد فناوری‌های نوین: تداوم این روند در عرصه‌های مختلف نظامی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی طی یک دهه آینده، نوید دهنده یک فرصت بزرگ است که اعتماد به نفس عمومی را در جامعه ایران برای ایفای نقش تمدنی جدید فراهم می‌کند و انسجام‌دهنده افکار عمومی جامعه ایران خواهد شد.

- روند تضعیف بنیان خانواده تراز اسلامی در جامعه ایران: یکی از راهبردهای مداوم رسانه‌ای و تربیتی نظام سلطه، تغییر در باورهای دینی و فرهنگی جامعه ایران در مورد تقدس و اهمیت نهاد خانواده است. متأسفانه ابزارهای جدید فناوری به‌ویژه فناوری‌های رسانه‌ای، بستر مناسبی برای رشد بی‌حیایی و بی‌قیدی را فراهم کرده که در عمل به گسسته شدن پیوندهای وثیق خانوادگی کمک می‌کند. جنبه دیگر این چالش، شکل‌گیری انواع جدیدی از زندگی مشترک افراد و همباشی‌ها است. بخشی از نتایج این روند خطرناک را می‌توان در افزایش آمار طلاق، کاهش نرخ ازدواج، کاهش نرخ باروری و فرزندآوری در خانواده‌ها، جدایی فرزندان در سنین نوجوانی از خانواده‌ها و مواردی از این جنس مشاهده کرد.

- روند گسست بین نسلی و عدم انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از نسل قبلی به نسل جدید: با عنایت به رشد بسیار سریع فناوری‌های موثر بر سبک زندگی، مدت زمان بروز تغییرات اساسی در این حوزه کاهش یافته و روندی شتابان گرفته است. این تحول مهم، موجب شده که برخی از نسل‌های اجتماعی قدرت همراهی با این حجم از تحول را نداشته باشند. ناتوانی ناشی از این عدم همراهی، باعث کاهش اعتماد به نفس نسل قبلی نسبت به نسل جدید آشنا با فناوری‌های جدید می‌شود. این پدیده باعث شده تا علاوه بر گسست دانشی بین نسلی در مسیر انتقال تجارب قدیمی‌ها به جوانان، روند معکوسی را هم شکل بدهد. در این عارضه جدید، نسل جوان به انتقال مفاهیم مبتنی بر فناوری‌های نو برای نسل قدیمی اقدام کرده و در خانواده مرجعیت پیدا می‌کنند. در این

وضعیت انتقال تجارب معنایی نسل انقلاب طی دهه آتی دچار چالش جدی شده و این مهم در مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران بسیار موثر خواهد بود.

- روند کاهشی سلامت زیستی به ویژه در بخش تغذیه سالم: فراگیر شدن سبک تغذیه نامتناسب با فرهنگ اسلامی ایرانی، جامعه را در مسیر پذیرش هویت فرهنگ مهاجم قرار می دهد. حوزه سلامت زیستی مردم ایران فقط در بخش تغذیه مورد تهاجم قرار نگرفته و در حوزه های دیگری همچون کم تحرکی جسمی، سلامت هوا، سلامت آب، سلامت خاک و سلامت روانی هم مورد تهدید قرار دارد. عدم توجه ویژه به روندهای تهدیدکننده عرصه سلامت زیستی جامعه ایران می تواند به بحران های زیست محیطی منجر شده و شرایط را برای اثربخشی هدایت افکار عمومی جامعه ایران دشوار کند.

- ظهور یوم الله های ناشی از بروز آیات آفاقی و انفسی: این ایام الله ها در قالب اتفاقات خاص و جریان ساز اجتماعی بر قلوب عموم افراد جامعه اثر می گذارد. وقایعی همچون ۲۲ بهمن ۵۷ با واقعه فروپاشی حکومت شاهنشاهی، ۹ دی ۸۸ با واقعه قیام میلیونی ملت ایران در برابر اغتشاشات فتنه گران، ۱۶ مرداد ۹۶ با واقعه اسارت و شهادت شهید حججی و ۱۳ دی ۹۸ و واقعه شهادت سردار سلیمانی با خروش میلیونی ایرانیان در تشییع پیکر پاک ایشان. اتفاقات مشابه موارد مذکور، به طور قطع در دهه آتی هم رخ خواهند داد ولی از آن جهت که شکل و زمان دقیق وقوع آنها قابل پیش بینی دقیق نیستند، جزء شگفتی سازهای مهم و اثرگذار بر افکار عمومی جامعه ایران در دهه آتی خواهند بود.

- تغییرات گسترده بافت جمعیتی ایران در پی مهاجرت گسترده اتباع سایر کشورها: چنانچه در دهه آتی جمهوری اسلامی ایران بتواند از موانع و مشکلات فعلی عبور کرده و در مسیر توسعه همه جانبه قرار گیرد، پدیده مهاجرت از سایر کشورها به ویژه همسایگان به داخل جغرافیای ایران ناشی از ثبات امنیتی و تحولات مثبت اقتصادی و رشد و توسعه کشور محتمل خواهد بود. همچنین گسترش جنگ و ناامنی در کشورهای همسایه همچون افغانستان، عراق و پاکستان می تواند به روند مهاجرت اتباع خارجی به ایران سرعت بخشد. این تغییر شرایط می تواند بر مقوله هدایت افکار عمومی جامعه ایران اثرگذار شده و برنامه ریزی ها را دچار چالش جدی کند.

- گسترش فرهنگ باستان‌گرایی افراطی در جامعه ایران: نشانه‌های ضعیفی از تلاش برای گسترش فرهنگ باستان‌گرایی افراطی در بین جوانان و نسل جدید جامعه ایران وجود دارد که اگر طی دهه آینده بخش قابل توجهی از جامعه را تحت تأثیر قرار دهد می‌تواند به عنوان یک عامل مهم و اثرگذار در صحنه هدایت افکار عمومی جامعه ایران ایفای نقش کند.

در جدول شکل (۳)؛ مجموعه عوامل شناسایی شده در حوزه فرهنگی و اجتماعی که ظرفیت تأثیر ملموس بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی ده سال آینده را دارند قابل مشاهده است.

شکل (۳): عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی ایرانیان در افق ۱۴۱۰

موضوعی لایه	کد	گویه
فرهنگی و اجتماعی	۰۲۱۱۱۵	روند تغییر وضعیت هرم جمعیتی جامعه ایران
	۰۲۱۱۱۶	روند تغییر مراجع فکری نسل فعال جامعه ایران
	۰۲۱۱۱۷	روند تدریجی تغییر فرهنگی جامعه ایران مبتنی بر ادبیات غیررسمی رایج بین نسل جوان
	۰۲۰۹۱۸	روند تعمیق چالش‌های قومیتی و مذهبی
	۰۲۱۲۱۹	روند تضعیف امنیت روانی جامعه ایران
	۰۲۱۰۲۰	روند تغییر نسل مدیران و افراد اثرگذار بر عرصه تعاملات اجتماعی ایران
	۰۲۰۴۲۱	روند شکل‌گیری مدارس، دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیة تحول‌گرا
	۰۲۰۵۲۲	روند رو به رشد غریب‌زدگی اساتید و دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی-آموزشی
	۰۲۰۷۲۳	روند رو به رشد جامعه قرآنی در ایران و توسعه فرهنگ تدبر در قرآن به صورت فراگیر
	۰۲۰۸۲۴	روند رو به رشد رقابت برای کسب مرجعیت رسانه‌ای در جامعه ایران
	۰۲۰۸۲۵	روند رو به رشد انتشار گسترده خبر جعلی و جعل عمیق مبتنی بر فناوری‌های نوین
	۰۲۰۱۲۶	روند رو به رشد استفاده عموم از شبکه‌های اجتماعی در فضای رسانه‌ای جامعه ایران
	۰۲۰۸۲۷	روند کاهش مدت‌زمان شکل‌گیری افکار عمومی حول یک موضوع خاص
	۰۲۰۷۲۸	روند رو به رشد بصیرت‌عمومی در فضای اجتماعی ایران
	۰۲۰۴۲۹	روند رو به رشد تولید علم و دانش و رشد فناوری‌های نوین
	۰۲۱۲۳۰	روند تضعیف بنیان خانواده تراز اسلامی در جامعه ایران
	۰۲۱۱۳۱	روند گسست بین‌نسلی و عدم انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از نسل قبل به نسل جدید
	۰۲۱۲۳۲	روند کاهشی سلامت زیستی خصوصا در بخش تغذیه سالم
۰۲۰۷۲۳	ظهور یوم... های ناشی از بروز آیات آفاقی و انفسی	
۰۲۰۹۳۴	تغییرات گسترده بافت جمعیتی ایران در پی مهاجرت گسترده اتباع سایر کشورها	
۰۲۰۴۳۵	گسترش فرهنگ باستان‌گرایی افراطی در جامعه ایران	

عوامل اقتصادی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

- تداوم روند ضعیف شدن جایگاه حامیان اقتصاد نوکلاسیک در ایران و جهان:

افزایش فاصله طبقاتی در جوامع مختلفی که با دیدگاه‌های اقتصادی نوکلاسیک سرمایه‌داری اداره می‌شوند، می‌تواند در دهه آتی به تضعیف و حتی حذف مدل اقتصاد نوکلاسیک منجر شود. این ضعف می‌تواند موجب ظهور و بروز مدل‌های دیگر اقتصادی در سطح بین‌المللی و ملی شود. این تغییر قطعا بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران موثر خواهد بود.

- روند اجرای آزمایشی برخی از مدل‌های اقتصاد اسلامی در ایران: با تضعیف تفکر اقتصادی نوکلاسیک سرمایه داری در کشور و پس از مشکلات اقتصادی شدید دهه اخیر، شرایط برای اجرای آزمایشی مدل‌های اقتصاد اسلامی که در طول چهل سال گذشته مطرح شده ولی هیچگاه زمینه پیاده‌سازی نداشته‌اند، فراهم خواهد شد. نتایج حاصل از اینگونه فعالیت‌های روندی با توجه به میزان موفقیت آنها، تأثیر قابل توجهی بر افکار عمومی جامعه ایران خواهد داشت.

- روند ایجاد و توسعه بستر شفافیت اقتصادی برای عموم افراد جامعه: چند سالی است که مطالبه شفافیت اقتصادی در افکار عمومی جامعه ایران به‌طور جدی مطرح شده و گسترش یافته است. تداوم این روند طی دهه آینده می‌تواند زمینه‌های تحقق عدالت اقتصادی برای ارائه یکنواخت فرصت‌ها، مالکیت شفاف زمین و فرایندهای مورد حمایت دولت فراهم کند و به مرور زمینه استقرار اقتصاد اسلامی فراهم شود.

- گسترش روند حمایت درست قضائی و حقوقی از فعالان اقتصادی قانون‌مدار کشور: طی سال‌های اخیر مبارزه با مفاسد اقتصادی به یک مطالبه جدی در افکار عمومی بدل شده و متناسب با آن حمایت از فعالیت‌های قانونمند اقتصادی توسط دستگاه قضائی کشور به عنوان مکمل حوزه شفافیت اقتصادی آغاز شده است. تداوم این روند، ضامن استقرار نظام اقتصادی عادلانه در کشور محسوب شده و می‌تواند بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران و پذیرش آن اثرات جدی داشته باشد.

- روند رو به رشد کسب و کارهای اینترنتی در جامعه ایران بر بستر شبکه ملی اطلاعات: با توجه به ضرورت‌های جدید زندگی در جوامع بشری و آشنایی روزافزون مردم با فناوری‌های نوین ارتباطی، رشد کسب و کارهای اینترنتی مشاهده می‌شود. نحوه فعالیت‌های اقتصادی در این فضای جدید، طی دهه آتی بدون ایجاد و توسعه بستر اینترنت ملی و شبکه ملی اطلاعات در کشور به عنوان پلتفرم مطمئن و قابل سرمایه‌گذاری برای فعالیت‌های اقتصادی نوین و ارائه کالا و خدمات، این بستر مهم را در اختیار سایر بازیگران عرصه مدیریت و هدایت افکار عمومی قرار خواهد داد.

- روند توسعه همکاری‌های اقتصادی با کشورهای همسایه و اسلامی: طی سال‌های اخیر به‌ویژه بعد از شروع تحریم‌های اقتصادی بر علیه کشور، رویکرد همکاری منطقه‌ای در عرصه اقتصادی مورد توجه قرار گرفته و به صورت روندی در حال توسعه است. تداوم این روند و سرعت گرفتن آن در دهه آتی می‌تواند ظرفیت اقتصادی جامعه ایران را در عرصه تولید کالا و خدمات گسترش داده و افکار عمومی را نسبت به توانمندی جمهوری اسلامی در مقابله با بحران‌ها خوش‌بین سازد.

- وقوع جهش اقتصادی مثبت در داخل کشور پس از کنترل عوارض تحریم‌ها: چنانچه کشور بتواند پس از تحمل مشکلات ناشی از تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی، دوره رونق بالای اقتصادی را تجربه کند این اتفاق می‌تواند یکی از شگفتی‌سازهای مهم در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی دهه آتی باشد.

- تغییر فرایند مالکیت‌زمین در نظام اقتصادی امروز جامعه ایران بر اساس دیدگاه شهید صدر: این نظام که طی سالیان اخیر به نوعی مالکیت بدون الزام و محدودیت رسیده است، شرایط بهره‌وری در فعالیت‌ها را دشوار کرده و ایجاد تغییر در آن برای رسیدن به عدالت اقتصادی می‌تواند نقش یک پیشران را در اقتصاد ایران ایفا کند.

- تشدید روند حذف دلار از مبادلات جهانی: طی سال‌های طولانی، نظام سلطه با بهره‌گیری از شیوع دلار به عنوان ارز رایج بین‌المللی، اقتدار اقتصادی خود را در دنیا به نمایش درآورده و با سوء استفاده از این ابزار، کشورهای غیر همسو را تحت فشار قرار داده است. طی چند سال اخیر با استفاده بی‌محابای دولت آمریکا از این ابزار برای تحت فشار قرار دادن دولت‌ها و ملت‌های مخالف هژمونی نظام غربی، برخی از کشورها را به فکر حذف دلار از مبادلات بین‌المللی انداخته است. شتاب گرفتن این روند طی سال‌های آینده محتمل است و چنانچه برخی از اقتصادهای قوی جهانی مانند چین و روسیه در مسیر حذف دلار برنامه‌ریزی کنند این تحولات بر وضعیت اقتصادی ایران هم تأثیر می‌گذارد و قطعاً افکار عمومی جامعه ایران از این تحولات متأثر خواهد شد. ضمناً این احتمال وجود دارد که استفاده از ارزهای دیجیتال جایگزین وضعیت موجود شود.

در جدول شکل (۴)؛ مجموعه عوامل شناسایی شده در حوزه اقتصاد که ظرفیت تأثیر ملموس بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی ده سال آینده را دارند قابل مشاهده است.

شکل (۴): عوامل اقتصادی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی ایرانیان در افق ۱۴۱۰

گویه	کد	لایه موضوعی
تداوم روند ضعیف شدن جایگاه حامیان اقتصاد نوکلاسیک (خصوصی سازی حداکثری) در ایران و جهان	۰۴۰۵۵۱	اقتصادی
روند اجرای آزمایشی برخی از مدل های اقتصاد اسلامی در ایران	۰۴۰۵۵۲	
روند ایجاد و توسعه بستر شفافیت اقتصادی برای عموم افراد جامعه	۰۴۰۴۵۳	
گسترش روند حمایت درست قضائی و حقوقی از فعالان اقتصادی قانون مدار کشور	۰۴۰۵۵۴	
روند رو به رشد کسب و کارهای اینترنتی در جامعه ایران بر بستر شبکه ملی اطلاعات	۰۴۰۴۵۵	
روند توسعه همکاری های اقتصادی با کشورهای همسایه و اسلامی	۰۴۰۵۵۶	
وقوع جهش اقتصادی مثبت در داخل کشور پس از کنترل عوارض تحریم ها	۰۴۰۵۵۷	
تغییر فرایند مالکیت زمین در نظام اقتصادی امروز جامعه ایران بر اساس دیدگاه شهید صدر	۰۴۰۵۵۸	
حذف دلار از مبادلات جهانی	۰۴۰۵۵۹	

عوامل سیاسی و امنیتی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق

۱۴۱۰

– ایجاد محدودیت برای توانمندی های نظامی و امنیتی کشور در قالب معاهدات

بین المللی: چنانچه قدرت نظامی و امنیتی جمهوری اسلامی تحت تأثیر تحولات سیاسی داخلی و پیرامونی دچار تغییرات اساسی شود و در عمل حاکمیت ناچار به پذیرش معاهدات محدودکننده در حوزه های نظامی و امنیتی شود، روند رو به رشد فعلی کشور در این حوزه ها متوقف شده و زمینه برای اثرگذاری بیشتر مخالفان نظام جمهوری اسلامی بر افکار عمومی جامعه ایران فراهم می شود.

– روند کاهش سرمایه اجتماعی سازمان صدا و سیما در جامعه ایران: طی دو دهه

اخیر و بر اساس چند عامل مهم سیاسی و اجتماعی، جایگاه و نقش سازمان صدا و سیما در هدایت و مدیریت افکار عمومی جامعه ایران روند نزولی پیدا کرده و به کاهش سرمایه اجتماعی آن منجر شده است. این کاهش سرمایه اجتماعی در صورتیکه ادامه یابد و کنترل

نشود، در دهه آتی شدت یافته و مهم‌ترین بازوی رسانه‌ای انقلاب اسلامی را در هدایت افکار عمومی جامعه ایران به شدت کم‌اثر خواهد کرد.

- روند سقوط حکومت‌های مرتجع و مخالف نظام جمهوری اسلامی در منطقه: با توجه به تحولات سیاسی جهان و شتاب تغییرات، چنانچه روند سقوط حاکمان کشورهای مرتجع عربی در سطح منطقه و بازگشت موج بیداری اسلامی طی دهه پیش‌رو شتاب‌گیرد، شرایط مالی و پشتیبانی بخشی از بازیگران فعال در عرصه افکار عمومی جامعه ایران به شدت دگرگون خواهد کرد.

- روند تفویض مسئولیت‌های رسانه ملی به بخش خصوصی در عرصه خدمات صوت و تصویر: چنانچه تلاش برخی احزاب و گروه‌های سیاسی برای ایجاد تغییر در قوانین جمهوری اسلامی با هدف حذف انحصار حق انتشار و پخش صوت و تصویر فراگیر از رسانه ملی به نتیجه برسد، مسئله هدایت افکار جامعه ایرانی در دهه آتی به کلی دچار تحول خواهد شد.

- شتاب گرفتن روند عملیات روانی دشمنان نظام اسلامی در تخریب اعتماد عمومی به حاکمیت: عملیات روانی در سه سطح می‌تواند به حذف رفتار یا ایجاد رفتار و یا تغییر رفتار منجر شود. این عملیات حول وقایع مهم با مدیریت احساسات عمومی آغاز و به مدیریت نگرش و رفتار می‌انجامد. شرایط خطیر دهه آینده در تقابل تمدنی ایران اسلامی با نظام سلطه جهانی به احتمال بسیار زیاد با تشدید عملیات روانی همراه شده و بر موضوع هدایت افکار عمومی جامعه ایران تأثیرات عمیقی خواهد گذاشت.

- روند به قدرت رسیدن دولت‌های حامی جبهه مقاومت در منطقه و جهان: تقویت محور مقاومت در سطح منطقه با ورود به عرصه حاکمیت برخی کشورهای اسلامی و گسترده شدن جبهه مبارزه با نظام سلطه در منطقه خاورمیانه، تمرکز دشمن را از روی ایران اسلامی برداشته و شرایط نظام اسلامی را در عرصه هدایت افکار عمومی داخلی و خارجی متحول خواهد کرد.

- روند تضعیف جایگاه و نگرش رئیس جمهور فعلی آمریکا: در صورت تداوم روند سقوط جایگاه رئیس جمهور جمهوری خواه فعلی و حضور یک رئیس جمهور دموکرات در رأس دولت آمریکا شیوه مواجهه غرب با افکار عمومی داخل ایران دچار تغییر شده بر پیچیدگی های این عرصه حداقل در هشت سال آینده افزوده خواهد شد.

- تسریع در روند شکل گیری قدرت های سیاسی جدید در خارج از نظامات غرب: نظام چند قطبی در دنیا با قدرت گرفتن روزافزون نظام های مقتدر اقتصادی و سیاسی همچون چین و روسیه می تواند شرایط کلی جهان و به تبع آن وضعیت افکار عمومی داخل ایران را تحت تأثیر جدی قرار دهد. با توجه به توانمندی های اقتصادی چین و روسیه، این امکان وجود دارد که تحریم های غرب بر علیه ایران اسلامی دچار شکست شود. در این صورت افکار عمومی جامعه ایران در یک فضای جدید نسبت به تحولات داخلی واکنش نشان خواهد داد.

- تداوم روند همگرایی جریان های سیاسی در ارکان جمهوری اسلامی (همگرایی ارکان): روند تغییر در سکان داران ارکان اجرایی و تقنینی می تواند به حضور نیروهای معتقد به مبانی انقلاب اسلامی و همراستا با رهبری جامعه در حدود یک دهه آینده کشور بیانجامد و وضعیت مواجهه با افکار عمومی جامعه ایران را دچار تغییرات اساسی کند.

- تسریع روند فروپاشی نظام سیاسی و اقتصادی حاکم بر اتحادیه اروپا: اتفاقات سال های اخیر و جدایی انگلیس از اتحادیه اروپا، همچنین ضعف مفرط این اتحادیه در کمک به اعضاء در مواجهه با پدیده بیماری کرونا، وضعیت بی ثبات و لرزانی را برای این اتحادیه در افق ۱۴۱۰ متصور می سازد. با توجه به میزبانی رسانه های فارسی زبان مخالف جمهوری اسلامی توسط این کشورها و حمایت دائمی این اتحادیه از گروه های ضد انقلاب، فروپاشی اتحادیه، نحوه مواجهه آنها با افکار عمومی جامعه ایران را دچار تغییر خواهد کرد.

- تغییر ساختار شورای امنیت سازمان ملل مبتنی بر حذف حق وتو یا تغییر تعداد اعضای دائم: این واقعه می تواند به عنوان یک شگفتی ساز مهم، در حوزه سیاسی جهان تحولات گسترده ای را ایجاد کند. با توجه به نحوه تغییرات احتمالی و افزایش یا کاهش

اختیارات کشورهای بلوک غرب، شرایط جمهوری اسلامی در سیاست بین‌الملل دست‌خوش تغییر شده و به‌همان نسبت هم افکار عمومی جامعه ایران تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

- تغییر در وضعیت رهبری نظام جمهوری اسلامی: جایگاه رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران طی چهار دهه گذشته یکبار تغییر و جابه‌جایی را تجربه کرده است. بر اساس اصل یکصد و یازدهم قانون اساسی، چنانچه رهبری ایران اسلامی به دلائلی همچون ضعف و بیماری، رحلت، عدم صلاحیت و امثال آن در عمل قادر به انجام وظائف قانونی خود نباشد، شورای نگهبان موظف است تا در خصوص جابه‌جایی در این حوزه اقدامات قانونی خود را انجام دهد. چنانچه طی دهه آینده، به هر دلیل شاهد تغییر در وضعیت رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران باشیم، این تغییر به‌صورت یک شگفتی‌ساز بسیار مهم در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران عمل خواهد کرد.

- فروپاشی ساختار حکومتی ایالات متحده آمریکا: پس از اتفاقات سال‌های اخیر همچون کاهش قدرت اقتصادی، رشد شدید بی‌کاری و ضعف شدید در مدیریت بحران‌ها به‌ویژه بحران کرونا در آمریکا، زمزمه‌های استقلال‌خواهی در برخی از ایالت‌ها از دولت مرکزی آغاز شده و چنانچه گسترش یابد، می‌تواند در دهه آینده به فروپاشی ساختار فعلی حکومت آمریکا بیانجامد. این اتفاق یکی از شگفتی‌سازهای بسیار مهم خواهد بود که به شدت بر افکار عمومی جامعه ایران اثرگذار خواهد شد.

- فروپاشی رژیم صهیونیستی به‌عنوان نظام حاکم بر فلسطین اشغالی: نشانه‌های قابل توجهی وجود دارد که در دهه آتی اصل موجودیت رژیم صهیونیستی در خاورمیانه دچار چالش جدی خواهد بود و چنانچه طی یک دهه بعد شاهد نابودی ساختار قدرت آن رژیم باشیم یکی از مهم‌ترین شگفتی‌سازها در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران رخ خواهد داد؛ چراکه بیشتر عملیات‌های حوزه جنگ روانی بر علیه جمهوری اسلامی و هجمه‌های رسانه‌ای به اعتقادات و باورهای اسلامی مردم ایران از برنامه‌ریزی‌های این رژیم جعلی نشأت می‌گیرد.

در جدول شکل (۵)؛ مجموعه عوامل شناسایی شده در حوزه سیاسی و امنیتی که ظرفیت تأثیر ملموس بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران طی ده سال آینده را دارند قابل مشاهده است.

شکل (۵): عوامل سیاسی و امنیتی مؤثر بر حوزه هدایت افکار عمومی ایرانیان در افق ۱۴۱۰

لایه موضوعی	کد	نمونه
سیاسی و امنیتی	۰۳۰۳۳۶	ایجاد محدودیت برای توانمندی‌های نظامی و امنیتی ایران در قالب معاهدات بین‌المللی
	۰۳۱۰۳۷	روند کاهش سرمایه اجتماعی سازمان صدا و سیما در جامعه ایران
	۰۳۰۳۳۸	روند سقوط حکومت‌های مترجع و مخالف نظام جمهوری اسلامی در منطقه
	۰۳۰۳۳۹	روند فروپاشی نظامات رژیم صهیونیستی و تضعیف جایگاه جهانی صهیونیسم
	۰۳۰۸۴۰	روند تفویض مسئولیت‌های رسانه ملی به بخش خصوصی در عرصه خدمات صوت و تصویر فراگیر
	۰۳۰۹۴۱	شتاب گرفتن روند عملیات روانی دشمنان نظام اسلامی در تخریب اعتماد عمومی به حاکمیت
	۰۳۰۳۴۲	روند به قدرت رسیدن دولت‌های حامی جبهه مقاومت در منطقه و جهان
	۰۳۰۳۴۳	روند تضعیف جایگاه رئیس‌جمهور فعلی آمریکا و تغییر رئیس‌جمهور پس از انتخابات آتی
	۰۳۰۳۴۴	تسریع در روند شکل‌گیری قدرت‌های سیاسی جدید در خارج از نظامات غرب
	۰۳۰۴۴۵	تداوم روند همگرایی جریان‌های سیاسی در ارکان جمهوری اسلامی (همگرایی ارکان)
	۰۳۰۳۴۶	تسریع روند فروپاشی نظام سیاسی و اقتصادی حاکم بر اتحادیه اروپا
	۰۳۰۳۴۷	تغییر ساختار شورای امنیت سازمان ملل طی مبحثی بر حذف حق وتو یا تغییر تعداد اعضای دائم
	۰۳۰۳۴۸	تغییر در وضعیت رهبری نظام جمهوری اسلامی
۰۳۰۳۴۹	فروپاشی ساختار حکومتی ایالات متحده آمریکا	
۰۳۰۷۵۰	فروپاشی رژیم صهیونیستی به‌عنوان نظام حاکم بر فلسطین اشغالی	

پیشران‌های هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

برای تعیین پیشران‌های اصلی حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران، پس از شناسایی وقایع و روندهایی که در جهت‌دهی به آینده این حوزه اثر جدی می‌گذارند، میزان اثرگذاری هر کدام و سپس تأثیرات متقابل آنها را بر همدیگر بررسی شدند. بر این اساس ابتدا میزان اهمیت و اثربخشی عوامل اثرگذار بر افکار عمومی جامعه ایران در قالب پرسشنامه از ۱۵ خبره و کارشناس حوزه رسانه و افکار عمومی، مورد سوال قرار گرفت که

در نتیجه از بین ۵۹ گویه حاوی مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰؛ نوزده گویه شامل ۱۵ روند و ۴ رویداد مهم، بالاترین درصد تأثیر را نشان دادند. برای شناخت میزان اثرگذاری متقابل گویه‌های برتر در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران و نزدیکتر شدن به پیشران‌های کلیدی حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ نیازمند دو گام پژوهشی مهم بودیم. نخست آنکه با تدقیق در گویه‌های منتخب روندی، حتی الامکان از ترکیب گویه‌های نزدیک استفاده کرده و آنها را کمتر کنیم. سپس با بهره‌گیری از ظرفیت ماتریس اثرات متقابل و نرم افزار میک مک، نقش و اثر هر گویه را نسبت به سایر گویه‌ها در مبحث هدایت افکار عمومی جامعه ایران تحلیل کنیم.

پانزده پیشران روندی شناسایی شده عبارتند از: روند روبه‌رشد فناوری‌های نوین رسانه‌ای^۱، روند روبه‌رشد استفاده از فناوری هوش مصنوعی^۲، روند روبه‌رشد حضور گسترده ایران در فضا و تسلط بر فناوری فضا پایه (ماهواره)، شبکه‌سازی بر پایه اینترنت اشیا^۳، روند تغییر مراجع فکری نسل فعال جامعه ایران در دهه آینده، روند رو به رشد استفاده عموم از شبکه‌های اجتماعی در فضای رسانه‌ای جامعه ایران، روند رو به رشد جامعه قرآنی در ایران و توسعه فرهنگ تدبر در قرآن به صورت فراگیر، روند تغییر وضعیت هرم جمعیتی جامعه ایران در دهه آینده، روند گسست بین‌نسلی و عدم انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از نسل قبلی به نسل جدید، روند فروپاشی نظامات رژیم صهیونیستی و تضعیف جایگاه جهانی صهیونیسم، تداوم روند همگرایی جریان‌های سیاسی در ارکان جمهوری اسلامی (همگرایی ارکان)، روند کاهش سرمایه اجتماعی سازمان صدا و سیما در جامعه ایران، روند به قدرت رسیدن دولت‌های حامی جبهه مقاومت در منطقه و جهان، روند رو به رشد کسب و کارهای اینترنتی در جامعه ایران بر بستر شبکه ملی اطلاعات و گسترش روند حمایت درست قضائی و حقوقی از فعالان اقتصادی قانون‌مدار کشور.

۱. Broadband
 ۲. Artificial Intelligence
 ۳. Internet of Things

به منظور کاهش متغیرها؛ با ترکیب گویه‌های نزدیک چهارگویه «روند روبه رشد فناوری‌های نوین رسانه‌ای»، «روند روبه رشد استفاده از فناوری هوش مصنوعی»، «روند روبه رشد استفاده عموم از شبکه‌های اجتماعی در فضای رسانه‌ای جامعه ایران» و «روند روبه رشد کسب و کارهای اینترنتی در جامعه ایران بر بستر شبکه ملی اطلاعات» را گویه‌هایی هم جهت در سه حوزه فناوری، فرهنگی اجتماعی و اقتصادی دانست و برای مجموع آنها گویه «روند روبه رشد بهره‌گیری از فناوری‌های نوین فضای مجازی در ارتباطات و اقتصاد جامعه ایران» پیشنهاد شود.

همچنین می‌توان دو گویه «روند تغییر مراجع فکری نسل فعال جامعه ایران در دهه آینده» و «روند گسست بین‌نسلی و عدم انتقال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از نسل قبلی به نسل جدید» را در هم ادغام کرده و گویه «روند گسست بین‌نسلی ناشی از تغییر مراجع فکری نسل فعال و جوان جامعه ایران» را پیشنهاد کرد.

نکته دیگر آنکه دو گویه «روند فروپاشی نظامات رژیم صهیونیستی و تضعیف جایگاه جهانی صهیونیسم» و «فروپاشی رژیم صهیونیستی به‌عنوان نظام حاکم بر فلسطین اشغالی» اگرچه از دو جنس متفاوتند و اولی ناظر بر یک تغییرات روندی و دومی ناظر بر یک واقعه نهایی ناشی از آن تغییرات روندی است اما با تسامح می‌توان این دو گویه را با هم ترکیب کرده و گویه پیشنهادی «فروپاشی نظام صهیونیسم جهانی و سقوط حکومت اسرائیل» را در قالب یک شگفتی‌ساز مطرح کرد.

عدم قطعیت‌های کلیدی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

آینده با عدم قطعیت همراه است و در نتیجه نباید تنها به آینده مورد انتظار فکر کرد، بلکه باید آماده مدیریت، مقابله و مواجهه با آینده‌های محتمل مختلف بود. ویژگی بارز عدم قطعیت‌ها، پیش‌بینی ناپذیری از منظر نحوه وقوع است و بهترین راه شناسایی آنها

توجه به پیشران‌های کلیدی است؛ همچنین دو سر طیف عدم قطعیت باید از احتمال قابل قبولی برخوردار باشند.

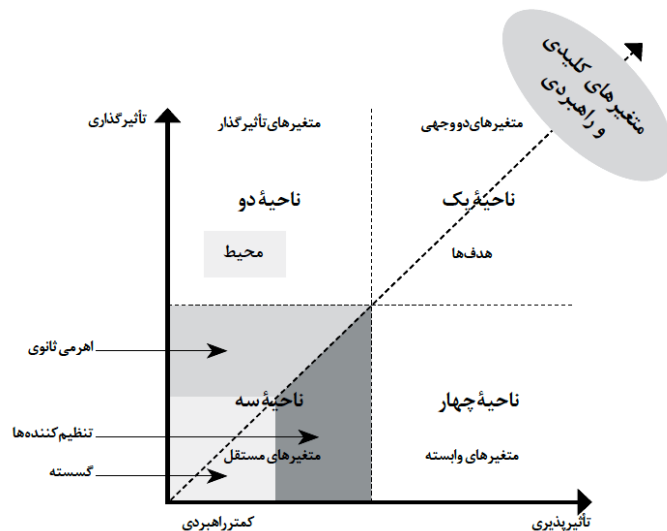
در این پژوهش، تلاش شد تا با ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی، مهم‌ترین پیشران‌های حوزه و به تبع آن عدم قطعیت‌های کلیدی کشف شوند. این سطح از تدقیق و سخت‌گیری بدان جهت بود که دانشمندان علم آینده‌پژوهی، موفقیت سناریونویسی را در شناسایی صحیح عدم قطعیت‌های کلیدی و سپس بهره‌گیری از آنها برای تحقق اهداف راهبردی دانسته‌اند. یکی از روش‌های پژوهشی مناسب برای تحقق این هدف، بهره‌گیری از ظرفیت ماتریس اثرات متقابل و تدقیق نتایج آن در نرم‌افزار میک‌مک است. با بهره‌گیری از این شیوه می‌توان موثرترین پیشران‌های حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران را شناسایی و تحلیل کرد. نتایج این فعالیت‌های پژوهشی علاوه بر اینکه میزان اهمیت و اثربخشی هر متغیر را نشان می‌دهد، امکان تعیین عدم قطعیت‌های کلیدی را هم فراهم می‌کند.

خروجی میک‌مک، پیشران‌های ده‌گانه شناسایی شده را در قالب یک نمودار چهار بخشی مشابه شکل (۶) تعیین وضعیت کرده و اثرگذاری و اثرپذیری هر یک از پیشران‌های اصلی را نسبت به سایرین نشان می‌دهد.

در مقوله شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران، بدون تردید، پیشران‌هایی که همزمان با اثرگذاری بالا، از اثرپذیری قابل توجهی هم برخوردار باشند در اولویت برتر قرار خواهند گرفت. براین اساس نتایج حاصل از تعیین وضعیت ده پیشران اصلی این عرصه در نرم‌افزار میک‌مک به شرح ذیل ارائه می‌شود:

در تحلیل وضعیت متغیرها در ماتریس تأثیرات مستقیم مشاهده می‌شود که سه متغیر «همگرایی جریان‌های سیاسی در ارکان جمهوری اسلامی»، «تعمیق گسست بین نسلی ناشی از تغییر مراجع فکری نسل فعال جامعه ایران» و «رشد بهره‌گیری از فناوری‌های نوین فضای مجازی در ارتباطات و اقتصاد جامعه ایران» بیشترین تأثیر را داشته و در نقاط اوج ناحیه یک و بالاترین سطح راهبردی قرار گرفته‌اند. همچنین دو متغیر، «کاهش سرمایه اجتماعی سازمان صدا و سیما در جامعه ایران» و «رشد جامعه قرآنی در ایران با توسعه فرهنگ

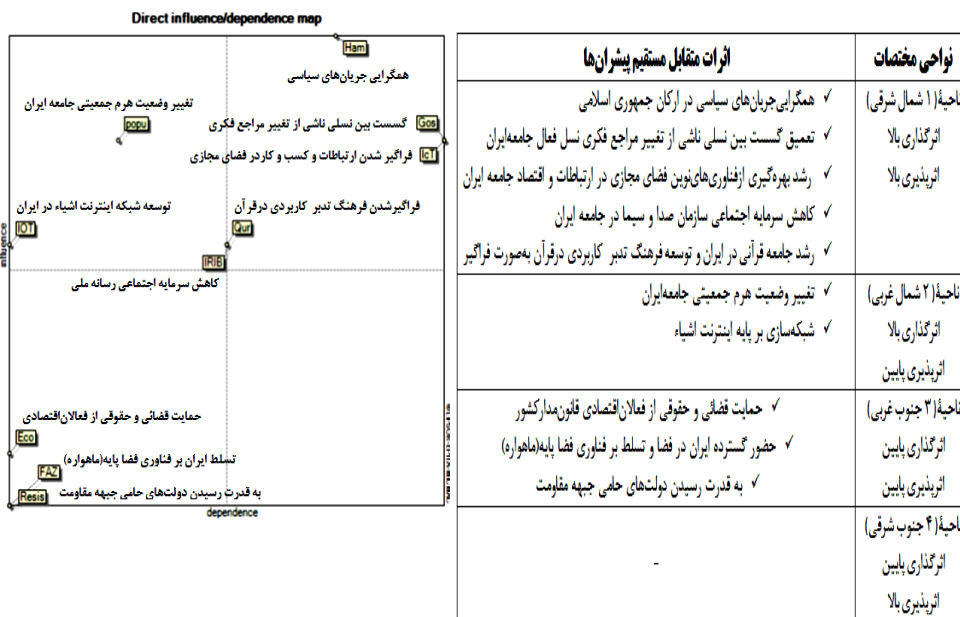
تدبر کاربردی در قرآن به صورت فراگیر» حائز تأثیرات قابل توجه بوده و در مبحث هدایت افکار عمومی جامعه ایران منشأ اثرات راهبردی خواهند بود.

شکل (۶): نمودار تبیین ماتریس اثرات متقابل ۱۴۱۰

متغیرهای « تغییر وضعیت هرم جمعیتی جامعه ایران » و « شبکه سازی بر پایه اینترنت اشیاء » به عنوان عوامل محیطی بسیار مهم مطرح شده اند که باید مورد توجه قرار بگیرند البته در شرایطی که به نظر می رسد امکان زیادی برای اثرگذاری بر روند رو به رشد آنها وجود نخواهد داشت. سه متغیر «حمایت قضائی و حقوقی از فعالان اقتصادی قانون-مدارکشور»، «حضور گسترده ایران در فضا و تسلط بر فناوری فضاپایه (ماهواره)» و «به قدرت رسیدن دولت های حامی جبهه مقاومت» قابلیت اثرگذاری و اثرپذیری چندانی بر سایر پیشرانها نداشته و از این منظر فاقد اهمیت راهبردی خواهند بود.

وضعیت پیشرانهای اصلی در ماتریس اثرات متقابل و جایگاه اثرگذاری و اثرپذیری هر یک از آنها را می توان در شکل (۷) مشاهده کرد. در این شکل می توان جایگاه هر پیشران اصلی را طبق مجموع نظر خبرگان در یکی از نواحی چهارگانه نمودارهای اثرات متقابل مشاهده کرد. توجه به این نکته ضروری است که در بررسی میزان تأثیر عوامل اثرگذار بر مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران، مطلق قابلیت تأثیر مطرح است فارغ از اینکه این اثر مثبت یا منفی باشد.

شکل (۷): نمودارهای تأثیرپذیری و تأثیرگذاری پیشران‌های اصلی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران شناسایی عدم قطعیت‌های کلیدی هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰، مهم‌ترین هدف تا این مرحله از پژوهش بوده که برای کشف آنها از ظرفیت روش‌های پژوهشی مختلف همچون مصاحبه عمیق، پرسشنامه و ماتریس اثرات متقابل استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل اثرات متقابل پیشران‌های اصلی و شناسایی مهم‌ترین آنها از منظر اثرگذاری و اثرپذیری بر همدیگر، سه عدم قطعیت کلیدی در حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ را به شرح شکل (۸) نشان داد.

- ۱ • وقوع همگرایی در ارکان نظام
• عدم همگرایی در ارکان نظام
- ۲ • تعمیق گسست بین نسلی و تغییر مراجع فکری
• کاهش گسست بین نسلی و تغییر مراجع فکری
- ۳ • فراگیری استفاده از فضای مجازی در اقتصاد و ارتباطات
• محدودیت استفاده از فضای مجازی در اقتصاد و ارتباطات

شکل (۸): عدم قطعیت‌های کلیدی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

بهره‌گیری از روش‌های مختلف پژوهشی منجر به کشف سه عدم قطعیت کلیدی عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ شد و بنابراین زمینه لازم برای تعیین سناریوهای این حوزه فراهم شد. با تعیین عدم قطعیت‌های مذکور، این امکان فراهم شد تا طبق روش GBN، سناریوهای این حوزه مطابق شکل (۹) شناسایی شده و مورد تحلیل قرار گیرند. از ترکیب ماتریسی سه عدم قطعیت، هشت حالت سناریویی بالقوه ایجاد شد که پس از ارزیابی بر اساس منطق وقوع، سه حالت آن، فاقد شرایط وقوع حداقلی شناخته شدند.

ردیف	عدم قطعیت ۱	عدم قطعیت ۲	عدم قطعیت ۳	نام سناریو
۱	وقوع همگرایی ارکان نظام	تعمیق گسست بین نسلی	فراگیری اقتصاد و ارتباطات مجازی	طلاق عاطفی
۲	وقوع همگرایی ارکان نظام	تعمیق گسست بین نسلی	محدودیت اقتصاد و ارتباطات مجازی	آتش زیر خاکستر
۳	وقوع همگرایی ارکان نظام	کاهش گسست بین نسلی	فراگیری اقتصاد و ارتباطات مجازی	زندگی شیرین می شود
۴	وقوع همگرایی ارکان نظام	کاهش گسست بین نسلی	محدودیت اقتصاد و ارتباطات مجازی	پدرسالار
۵	عدم همگرایی ارکان نظام	تعمیق گسست بین نسلی	فراگیری اقتصاد و ارتباطات مجازی	زندگی در جهنم
۶	عدم همگرایی ارکان نظام	تعمیق گسست بین نسلی	محدودیت اقتصاد و ارتباطات مجازی	-
۷	عدم همگرایی ارکان نظام	کاهش گسست بین نسلی	فراگیری اقتصاد و ارتباطات مجازی	-
۸	عدم همگرایی ارکان نظام	کاهش گسست بین نسلی	محدودیت اقتصاد و ارتباطات مجازی	-

شکل (۹): جدول شکل‌گیری سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

پنج وضعیت دیگر که شرایط لازم برای سناریونویسی را دارا هستند با عناوین «زندگی در جهنم»، «طلاق عاطفی»، «آتش زیر خاکستر»، «پدر سالار» و «زندگی شیرین می‌شود» نامگذاری شدند.

شگفتی‌سازهای حوزه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

ایگور آنسوف (۱۹۷۵) جزء نخستین کسانی است که درباره مفهوم «شگفتی استراتژیک» بحث کرد. وی در تعریف خود آن دسته از تغییرات ناگهانی، فوری، و ناآشنا در چشم‌انداز

سازمان را که از لحاظ کاهش سودآوری یا از دست دادن فرصت‌های بزرگ تهدیدزا باشند، شگفتی‌های استراتژیک به شمار می‌آورد. چنین مفهومی شباهت زیادی با مفهوم شگفتی‌سازها دارد که بعدها در بین محافل آینده پژوه مطرح شد. اصطلاح شگفتی‌سازها پیوند نزدیکی با اصطلاحاتی مانند ناپیوستگی‌ها، تغییرات رادیکال و رویدادهای بحرانی دارد.

بیشتر رویکردهای آینده نگری بر سه شاخص زیر تمرکز دارند (خزائی، ۱۳۹۱: ۷۰):

۱. روندها که نیروی اصلی در جهت دهی به آینده می‌باشند؛

۲. تاثیر متقابل روندها بر یکدیگر؛

۳. رویدادهای با احتمال بروز کم ولیکن تاثیر بالا

شگفتی‌سازها مبتنی بر شاخص سوم؛ یعنی رویدادهایی می‌باشند که با احتمال وقوع پائین، اگر رخ دهند تاثیر بسیار زیادی بر آینده خواهند گذاشت.

در مراحل مختلف این پژوهش، به ویژه مصاحبه از خبرگان برای کشف عوامل اصلی و پیشران‌های کلیدی عرصه هدایت‌افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ همواره گویه‌های مبنی بر علایم ضعیف تغییر و رویدادهای خارق‌العاده با درصد احتمال وقوع کم مورد توجه قرار گرفت.

نتایج حاصل از این تدقیق، چهار رویداد شگفتی‌ساز در عرصه افکار عمومی جامعه ایران بوده که در صورت وقوع می‌توانند پارادایم حاکم بر فضای کشور را تغییر داده و به تبع آن آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب هم دچار تغییرات اساسی خواهند شد. شناسایی این شگفتی‌سازها موجب می‌شود که سطح غافلگیری کاهش یافته و بدانیم که در صورت وقوع هریک از آنها، لازم است که بلافاصله سناریوهای فعلی بازنویسی شوند.

در این پژوهش، سه عنصر شگفتانه در حوزه سیاسی و یک شگفتانه در حوزه اقتصادی شناسایی شدند.

تغییر در وضعیت رهبری نظام جمهوری اسلامی

مهم‌ترین عامل شگفتی‌ساز شناسایی شده در این حوزه، تغییر در وضعیت رهبری نظام جمهوری اسلامی بود.

با عنایت به اینکه دهه پنجم عمر انقلاب اسلامی بر اساس رویکرد ابلاغی در بیانیه گام دوم، فضایی تحولی در مسیر تمدن‌سازی را طلب می‌کند، راهبری فضای افکار عمومی جامعه با رویکرد قرآنی از مهم‌ترین وظایف امام و رهبر جامعه در مسیر هدایت خواهد بود. کارنامه درخشان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) طی بیش از سه دهه رهبری جامعه اسلامی، این عرصه با اهمیت را به بزرگترین نقطه قوت جمهوری اسلامی تبدیل کرده و این نکته بر دوست و دشمن آشکار است.

چنانچه وقایع ده سال آینده به هر دلیلی این نقطه قوت و اطمینان بخش را در معادلات حاکم بر فضای هدایت افکار عمومی جامعه ایران تغییر دهد، به‌طور قطع و یقین بازنویسی سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران ضرورت خواهد یافت.

فروپاشی نظام صهیونیسم جهانی و سقوط حکومت اسرائیل

یکی از اثرگذارترین بازیگران حوزه افکار عمومی جامعه ایران، نظام صهیونیسم جهانی با محوریت رژیم اشغالگر قدس است. جنگ ایدئولوژیک بین نظام جعلی صهیونیستی با شجره طیبه جمهوری اسلامی از اولین روز پیروزی ملت ایران بر طاغوت آغاز شده و تا پیروزی یکی از طرفین بر دیگری ادامه خواهد داشت.

نشانه‌هایی وجود دارد که از نابودی ساختار حکومتی رژیم جعلی صهیون در اراضی اشغالی طی دهه‌های آینده می‌دهد اما وقوع این پدیده اثرگذار طی ده سال آینده عدم قطعیتی جدی محسوب می‌شود لیکن حتی با درصد احتمال خیلی کم؛ در صورت وقوع، بر همه معادلات منطقه خاورمیانه و جهان اثر جدی داشته و به‌خصوص معادلات مربوط به هدایت افکار عمومی جامعه ایران را به‌کلی تغییر خواهد داد و لازم می‌شود تا سناریوهای تدوین شده مجدداً مورد بررسی قرار گرفته و بازنویسی شوند.

فروپاشی ساختار حکومتی ایالات متحده آمریکا

ایران اسلامی و انقلابی با طراحی چشم‌انداز تمدنی و تأکید بر شعار نه شرقی نه غربی جمهوری اسلامی، پایه‌های امپراتوری و ابرقدرتی آمریکا را در جهان امروز هدف قرارداد. این رویکرد تمدنی سبب شد تا نابودی نظام جمهوری اسلامی ایران به یک هدف راهبردی برای دولت‌های مستقر در کاخ سفید طی چهل سال اخیر تبدیل شود؛ اگرچه برخی از دولت‌های آمریکا طبق الزامات سیاسی این راهبرد اصلی را با عناوینی همچون ایجاد تغییر رفتار نظام اسلامی و یا گفتگوی تمدنی بزرگ کرده‌اند ولی بررسی روند مواجهات دولت‌های مختلف آمریکا با ایران اسلامی، ثابت می‌کند که تمام تلاش‌ها برای سرنگونی نظام اسلامی انجام شده و همچنان در جریان است.

طی چند سال اخیر نشانه‌هایی از اضمحلال داخلی نظام حکومتی آمریکا دیده می‌شود که امید به ایجاد تحولات گسترده در این کشور را تقویت می‌کند. گسل‌های ایالتی با توجه به عوامل ایجاد نارضایتی همچون گسترش فقر و بی‌عدالتی، به قدرت رسیدن حاکمان زورگو و نژاد پرست، بیداری برخی از کشورهای مستعمره آمریکا و کاهش درآمدهای ناشی از غارت ثروت سایر ملل و از همه مهم‌تر ناکارآمدی نظام سرمایه‌داری در تحقق جامعه ایده‌آلی که برای مردم ترسیم کرده بود، در حال فعال شدن هستند. براین اساس چنانچه ساختار حکومت مرکزی آمریکا دچار فروپاشی شود، این مسئله بر تمام ابعاد مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران اثرگذار شده و بسیاری از شاخصه‌ها را متحول خواهد کرد. در این صورت چاره‌ای جز بررسی مجدد شرایط و بازنویسی سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران نخواهد بود.

وقوع جهش اقتصادی مثبت در داخل کشور

تحریم‌های اقتصادی بر علیه ملت ایران از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی همواره وجود داشت ولی تعمیق آن به سطحی که کوچک‌ترین معاملات بین‌المللی ایران را هم در بر گرفته و مبادلات پولی و مالی بین ایران با سایر کشورها را هم شامل شود پدیده‌ای بی‌نظیر در طول تاریخ بشری بود.

اگرچه ملت ایران با اعتماد به امام خود و در سایه اتحاد و هم‌دلی استقامت فوق‌العاده‌ای را در برابر این سیاست ظالمانه از خود نشان داده‌اند، اما به معنای واقعی کلمه اقتصاد کشور و به تبع آن معیشت مردم دچار مشکل شده است. این فشار معیشتی در عمل به عنوان یکی از اثرگذارترین عوامل بر افکار عمومی جامعه ایران طی سال‌های اخیر شناخته شده است. حال اگر طی دهه آتی به هر دلیلی جهش اقتصادی مثبت رخ دهد، معادلات حاکم بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران را به کلی تغییر خواهد داد. در چنین شرایطی باید توجه داشت که سناریوهای تدوین شده نیازمند بازنگری جدی بوده و باید مجدداً نوشته شوند.

نتیجه‌گیری

در مجموع این پژوهش به طرح مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران با رویکرد آینده‌نگری پرداخته است. در این فعالیت علمی، با استفاده از قابلیت‌های علم آینده‌پژوهی و دانش و تجربه خبرگان عرصه مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران، مهم‌ترین بازیگران عرصه شناسایی و معرفی شدند. علاوه بر این؛ کشف عوامل موثر بر هدایت افکار عمومی جامعه ایران در یک افق ده‌ساله، پیشران‌های کلیدی و عدم قطعیت‌های اصلی این حوزه جزو دستاوردهای ارزشمند تحقیق محسوب می‌شوند.

سناریوهای پنج‌گانه ناظر بر وضعیت آینده مسئله هدایت افکار عمومی جامعه ایران شامل «زندگی در جهنم»، «طلاق عاطفی»، «آتش زیر خاکستر»، «پدر سالار» و «زندگی شیرین می‌شود» مورد بررسی و تحلیل جامع و یکپارچه قرار گرفته و مشخص شد که در وضع موجود کشور، سناریوی «زندگی در جهنم» باید مبنای تصمیم‌گیری و عمل مدیران و برنامه‌ریزان متولی این حوزه قرار گیرد. علاوه بر شناسایی و تعیین سناریوها، چهار شگفتی‌ساز مهم در عرصه هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰ معین شد که در صورت وقوع هریک از آنها، شرایط جامعه به کلی دچار تحول شده و سناریوها نیازمند بازنویسی مجدد خواهند شد.

توجه هم‌زمان به ابعاد مختلف مسئله مدیریت و هدایت افکار عمومی جامعه ایران با رویکرد آینده‌پژوهی، فرصتی بزرگ را در اختیار مدیران و برنامه‌ریزان عرصه فرهنگ و

رسانه جمهوری اسلامی قرار می‌دهد تا عملکرد انفعالی خود را در قبال تحولات افکار عمومی جامعه تغییر داده و به آینده‌های نیاندیشیده فکر کنند. آینده‌هایی که باید با تفکر راهبردی و تلاش جهادی ساخته شود. دستاوردهای این تحقیق با تکیه بر سناریوهای اکتشافی؛ افق‌های آینده را ترسیم کرده و نسبت به شگفتی‌سازهای مهم و تغییر دهنده بسترهای فعلی مدیریت و هدایت افکار عمومی هشدارهای لازم را داده است. بازیگران اصلی این عرصه را در یک افق ده ساله معرفی کرده و زمینه را برای طراحی ره‌نگاشت متناظر با سناریوی «زندگی در جهنم» فراهم کرده است.

پژوهشگران امیدوارند که این تلاش علمی بتواند راهگشا بوده و یکی از مسائل راهبردی کشور را در مسیر اصلاح و رفع مشکلات قرار دهد. در پایان نمودار تبیینی شکل (۱۰)؛ دستاوردهای پژوهش را به شکل یک نظام‌واره ارائه می‌کند.

شکل (۱۰): نظام‌واره سناریوهای هدایت افکار عمومی جامعه ایران در افق ۱۴۱۰

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای: تهران، انتشارات پیراسته.
- امام خامنه‌ای، سیدعلی، نرم‌افزار حدیث ولایت و پایگاه اطلاع رسانی آثار آیت الله خامنه‌ای. www.khamenei.ir
- پدرام، عبدالرحیم و زالی، سلمان (۱۳۹۷)، الگویی نوین برای سناریونویسی در موضوعات راهبردی مطالعه موردی: سناریوهای آینده بحران سوریه، *فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۷ (۲۳).
- پدرام، عبدالرحیم (۱۳۹۳)، سناریوهای هنجاری، *ماهنامه نامه آینده پژوهی* (۱۵).
- ثبوت، اکبر (۱۳۸۳)، جایگاه افکار عمومی در حکومت اسلامی، *مجله آئین*، (۱).
- جمالی، جواد (۱۳۸۸)، درآمدی بر الگوی مدیریت افکار عمومی امام خمینی (ره)، *مجله مطالعات عملیات روانی*، (۲۴).
- خزائی، سعید و محمودزاده، امیر (۱۳۹۱)، روش شناسی آینده نگاری، تهران: شاخص پژوه
- زارعیان، داوود (۱۳۸۶)، شناخت افکار عمومی، تهران: نشر جهاد دانشگاهی.
- شیرازی، محمد (۱۳۸۳). *جنگ روانی و تبلیغات (مفاهیم و کارکردها)*، تهران: دبیرخانه نخستین همایش بررسی نقش تبلیغات در جنگ
- عیوضی، محمد رحیم (۱۳۸۸)، مدیریت رسانه ای و مهندسی افکار عمومی، *مجله مطالعات تربیتی و روانشناسی*، (۳۶).
- فردرو، محسن و رضایی، علی‌اکبر (۱۳۸۸)، ارتباطات: افکار عمومی و جنگ روانی، تهران: انتشارات عباسی
- کاسو، حنا؛ گاسنر، رابرت؛ م: رستمی، محسن و همکاران (۱۳۹۶)، *آینده پژوهی و تجزیه و تحلیل سناریو، تهران: انتشارات پشتیبان*
- متولی، کاظم (۱۳۸۴)، *افکار عمومی و شیوه های اقناع*، تهران: انتشارات بهجت.
- محمدی، سعیده (۱۳۹۴)، *شیوه های تأثیر بر افکار عمومی*، تهران: انتشارات ساکو.

ب. منابع لاتین

- Scott Edward Bennett (2017). *Applying Public Opinion in Governance - The Uses and Future of Public Opinion in Managing Government*, www.ketabdownload.com

- Yang cheng (2017). Public relations, media coverage, and public opinion in contemporary China: Testing agenda building theory in a social mediated crisis. (Volume 34, Issue 3, June 2017, Pages 765-773)
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0736585316302817>
- Ravi S. Sharma, Yi Yang (2015). **A Hybrid Scenario Planning Methodology for Interactive Digital Media**. (Volume 48, Issue 6, December 2015, Pages 412-429).
- Ansoff, Igor (1975). Managing Strategic Surprise by Response to Weak Signals, California *Management Review*, Vol XVIII, Issue 2, 21-33.

